

OPENDOEK

MAGAZINE

---

voor mensen met passie voor theater

**CAROLINE STEYAERT
BEPLEIT DE KRACHT VAN
JONGE VRIJWILLIGERS**
“Een keurslijf van 65 jaar
traditie past Generatie Z niet”

**Van Japan tot Canada:
Vlaamse toneelgroepen
veroveren de wereld**

**De ideale affiche voor
je theaterstuk in vijf
stappen**

**Over vertelkunst valt
veel te vertellen**

INHOUD

- 3 Editio
- 12 Het Pleidooi
- 17 De Souffleurs
- 28 Column
- 29 Repertoire
- 31 Cast & crew

4 AFS-directeur Caroline Steyaert over de zoektocht naar vrijwilligers

“Een keurslijf van 65 jaar traditie past Generatie Z niet”

8 Inspiratie

Studio Orka

9 Artiesten zonder grenzen

Vlaams amateurtheater in de wereld

13 Theater voor een beter leven

Van doelgroep naar toneelgezelschap

16 Is mijn vzw nog oké?

Nieuwe wetgeving: geen paniek, wel opletten

18 Groeien volgens feedback

Van evalueren kun je leren

20 Een goede affiche moet blijven hangen

Je voorstelling promoten in vijf tips

22 Roodkapje in Anderlecht

Over de vertelkunst, waarin je elk verhaal naar je hand kunt zetten

24 Kwantiteitstheater

Wat is het doel van jouw gezelschap?

26 Wist je dat?

Strafbaar theater

4

13

18

26

© Michiel Devijver

EDITORIAAL

Uit de zwarte doos

Beschaving betekent: je eigen tegenstem organiseren. Ik ben vergeten wie me die les leerde, maar in mijn hoofd is ze blijven hangen als de ongeschreven wet die de democratie, de journalistiek en de kunstkritiek legitimeert. Dat we ‘samenleving’ in het Duits vertalen als ‘Gesellschaft’, lijkt niet eens zo vergezocht: geldt hetzelfde niet voor een theatergezelschap, die microkosmos van perspectieven en rollen die slechts bestaat bij de gratie van dialoog?

De leuze staat in elk geval centraal in dit nummer, dat als thema ‘out-of-the-box’ meekreeg. Neem dat thema gerust letterlijk. Begin juli neemt Spots op West de culturele omnivoor opnieuw mee naar het spannendste locatietheater dat amateurs te bieden hebben. In dit magazine maken we van de gelegenheid gebruik om theater buiten de zwarte doos op te zoeken, met originele locaties zoals de kerk en een tunnelserre. Wat verder trekken we de landsgrenzen over. Wist je dat je als amateur via OPENDOEK in het buitenland kunt spelen? Enkele avonturiers doen bij ons hun verhaal.

Natuurlijk mag je ons thema ook figuurlijk begrijpen. Elk gezelschap dat vooruitgang wil boeken, kan niet zonder feedback van buitenaf. Feedback is de noodzakelijke deur voor onze eigen black box: dat fabriekje van ons hoofd waarin creatieve gedachten even vaak ontspringen als spaak lopen. In de nabije toekomst wil OPENDOEK zo’n feedback en ontwikkeling op maat aanbieden, zodat elk gezelschap nog gericht kan groeien volgens haar eigen dynamiek en doelstelling.

Even belangrijk voor een duurzame groei is dynamiek in de eigen gelederen. Het toelaten van nieuwe stemmen (niet noodzakelijk verjongen) blijft de beste garantie voor de bestendiging van waardevolle tradities. In dit magazine geeft Caroline Steyaert ons tips over het uitbouwen van een vitale vrijwilligerswerking. Steyaert is directeur van AFS, een organisatie die zich inzet voor interculturele en internationale uitwisseling. Géén theatergroep, hoor ik u denken? Dat klopt: ook een theaterblad heeft nu en dan nood aan inzichten van buiten de zwarte doos.

GILLES MICHIELS

Hoofdreducteur OPENDOEK-magazine

© Martijn Stoop

**OPEN
DOEK**
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:

Redactieadres: OPENDOEK – Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Hoofdreducteur: Gilles Michiels
Eindredactie: Dominic Depreeuw
Coördinatie: Stefaan Deleecq
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un’dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: © Anneleen van Kuyck – Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 18.550 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: oktober 2019

© Anneleen van Kuyck

AFS-DIRECTEUR CAROLINE STEYAERT OVER DE ZOEKTOCHT NAAR VRIJWILLIGERS

“Een keurslijf van 65 jaar traditie past Generatie Z niet.”

SIMON J. BELLENS

Een verjongingskuur klinkt veel gezelschappen als muziek in de oren, maar even vaak klinkt het als onheilspellend gedrum. Willen jongelingen zich nog wel langdurig vrijwillig engageren? Wij gingen te rade bij Caroline Steyaert, algemeen directeur van AFS Vlaanderen, dat vandaag op meer dan 750 vaste vrijwilligers kan rekenen.

“Ze willen het niet, we vinden hen niet.” Amateurgezelschappen ondervinden vaak moeilijkheden om voortzetting op lange termijn te verzekeren. Jongeren zouden zich moeilijker identificeren met één vereniging en zich ook niet meer langdurig engageren. “Dat is nu eenmaal een nieuwe realiteit”, zegt Caroline Steyaert, die bij AFS Interculturele Programma’s naar creatieve oplossingen zoekt om jonge vrijwilligers te binden. “Die moeten we aanvaarden.”

Dat is een harde noot om te kraken.

“Jongeren willen wel een vrijwilligersrol opnemen, maar vaak niet zoals het oude bestuur dat voor ogen heeft. Het is waar: jongeren willen iets doen dat hén interesseert, op een moment dat hén uitkomt, ze willen direct impact en ze willen ervoor gewaardeerd worden. Ze willen ook eigenaar zijn van wat ze doen. Vaak bekijkt het oude bestuur dat erg negatief. ‘Het kan toch niet dat we niet altijd op jou kunnen rekenen?’ Maar Generatie Z (vanaf grofweg 2000, red.) is veel geëngageerder dan de millennials (geboren tussen 1980-2000, red.). Het zijn ondernemers en creatievelingen, ze staan weer op de barricades zoals in mei ‘68.”

Ook AFS moest die les stapsgewijs leren. Toen zijn afdelingen wereldwijd merkten dat het moeilijker werd om vrijwilligers aan te trekken, nodigde AFS op het Wereldcongres in 2013 een doctorandus uit om over de moderne vrijwilliger te spreken. Zijn workshops en inzichten werden door de lokale kantoren overgenomen, ook door AFS Vlaanderen. “Jongeren worden steeds assertiever en leren kritisch denken. Een keurslijf van 65 jaar traditie past hen vaak niet, zo wring je het enthousiasme de nek om. Vandaag worden Scouts en Chiro weer populair omdat niemand hen vertelt hoe ze het al vijftig jaar doen en hoe het moet. Ze beslissen zelf.”

Het probleem is dus niet de jeugd, maar het oude bestuur?

“Ik wil niets slechts zeggen over het engagement van de oude garde, vaak ingegeven door een oprechte betrokkenheid. Alleen denken ouderen soms: ‘Hoe wij het deden, was het beter.’ Als jongeren het anders willen doen, zijn ze gemakkelijk sceptisch. Ze zien vaak niet dat jongeren andere dingen nodig hebben.”

“Daarom moet je tot goede compromissen komen waarbij iedereen zijn rol heeft. Niet: ‘Wij zeggen hoe het moet en jullie moeten het uitvoeren.’ Welk engagement willen jongeren zélf opnemen? Misschien is een student op vakantie in september en begint hij te blokken in december, maar wil hij in oktober en november wel de bar openhouden. Dan moet je die verantwoordelijkheid durven te geven. Oudere leden zijn geneigd te zeggen: ‘Dat gaat niet voor twee maanden.’ Maar misschien voelt een jongere zich op die manier betrokken en heeft hij volgend jaar meer tijd. Ga niet uit van je eigen verwachtingen.”

“Vaak verwachten we volledige inzet, alsof je alleen maar een echte bent als je altijd meedoet, maar van een jong koppel met een kind, een carrière en een verbouwing kan je toch niet verwachten dat het een volledige functie vervult? Behoud met hen eerst en vooral de connectie: zodra de kinderen groter zijn, komt er wel tijd vrij.”

“Er is een verschil tussen functiegericht en taakgericht denken. Wanneer iemand geen hele functie kan opnemen, kan je nog altijd taken uitschrijven. Sommigen zullen nooit grote acteurs worden, maar zoeken misschien een klik om erbij te horen. Misschien willen ze het programmaboek maken of helpen met het decor, je moet niet alles kunnen om lid te mogen zijn.”

“Vernieuwen is mislukken.”

“Soms willen jongvolwassenen bij ons geen volledige functie meer, daarom experimenteren we nu met taakgerichte rollen, zoals de Program Consultant. Als we in de buurt van die consultant iemand vinden die geïnteresseerd is in een interculturele uitwisseling met AFS, dan vragen we hem om een oriënterend gesprek te houden met die kandidaat-deelnemer: bij hem onder de kerktoren, wanneer het hem uitkomt en met een bedank-barbecue op het einde van het jaar. Je kan zeggen: ‘Dat is geen echte vrijwilliger’, maar ook: ‘Zo behouden we een link en zetten we mensen in volgens hun mogelijkheden!’”

© Anneleen van Kuyck

© Anneleen van Kuyck

“Je hebt een heel duidelijke missie nodig, maar de weg daarheen is pragmatisch.”

Eigenlijk pleit u voor een kleinere vaste kern en een breder taakgericht netwerk om snel op evoluties in te spelen. Maar hoe zorg je ervoor dat je zo de oude kern niet vervreemdt?

—
“Het is soms heel moeilijk om die knopen door te hakken. De oude idee van consensus is heel erg ingebakken. ‘Is dat wel met iedereen besproken?’ Begrijp me niet verkeerd: als je een beleidsnota maakt, kan je maar beter lang vergaderen en ervoor zorgen dat iedereen het eens is, maar je kan niet alles met consensus doen vandaag. De wereld verandert zo snel dat je moet loslaten alles te willen controleren en met iedereen te bespreken. Je moet heel duidelijk weten waarheen je gaat, je hebt een missie nodig. Maar de weg daarheen is variabel. Je moet voelen waar de energie zit en daarop inspelen.”

“Een paar mensen van ons begonnen twee jaar geleden met een initiatief voor vluchtelingen in een centrum in Kapellen. Vrijwilligers en sympathisanten van AFS kunnen nu buddygezin worden van een vluchteling. In principe heeft dat niets met internationale uitwisselingen te maken. Maar je kan niet beweren dat je expert bent in intercultureel leren zonder te spreken met de Marokkaan of Senegalees in de straat. Het paste dus in onze missie en het zorgde ervoor dat sommige mensen nieuwe energie vonden. Dat moet je wel toelaten, ook al was niet iedereen daarvoor te vinden. Dan zeg ik: ‘Je mag beslissen om niet mee te doen, maar je mag het niet tegenhouden.’ Hetzelfde geldt voor de nieuwe vrijwilliger: je kan kiezen om een kleine taak op te nemen voor een korte periode, maar dan kies je er ook voor om niet over alles inspraak te hebben.”

“Dat initiatief voor asielzoekers won bij AFS International de prijs voor *most relevant impact project*. Soms heb je een succesverhaal nodig om vernieuwing door te voeren. Vernieuwing roept vragen op terwijl je zelf nog niet alle antwoorden hebt. Dan zijn mensen terecht bezorgd. Maar als je met een kleine groep een pilootproject opstart, lukt het beter om anderen warm te maken. Je moet ook durven mislukken, *failing forward* heet dat. Vernieuwen is mislukken.”

Kunnen kleine gezelschappen zich wel zoveel risico permitteren?

—
“Om te beginnen moet niet alles veel geld kosten. Daarnaast zie ik ook een grote rol voor de koepelorganisatie, in dit geval OPENDOEK. Zij kunnen die mindset bijbrengen, door vormingen te organiseren en zelf een voorbeeld te zijn. Voor een goede survey heb je bijvoorbeeld sociaalwetenschappelijke kennis nodig, daarover beschikken kleine comités niet altijd zelf. OPENDOEK kan een wetenschappelijk verantwoorde survey opstellen waarmee gezelschappen hun vrijwilligers kunnen bevragen, ook de vrijwilligers die zijn afgehaakt. Waarom hebben zij dat gedaan? We denken dat te weten, maar ga ook eens met hen zelf praten. Zo geeft OPENDOEK aan dat je daar tijd voor moet maken.”

Uiteindelijk hebben verenigingen wel nog die vaste kaderleden nodig.

—
“Ja, maar misschien hoeven dat er geen twaalf te zijn. Vroeger had je een vaste kern die als een hechte familie samenwerkte. Nu denk ik dat je een bredere organisatie met verschillende rollen nodig hebt waar mensen zich welkom voelen, maar ook kunnen aansluiten zonder de rol van tante of grote zus op zich te moeten nemen. Ontwikkel bijvoorbeeld vrijwilligersloopbanen, zodat een vrijwilliger een pad voor zich heeft om door te groeien. Daar moet je heel bewust over nadenken.”

“Onlangs hebben twee jonge gasten van 19 en 23 voor ons een *comeback hack* uitgedacht. Als je terugkomt van een uitwisseling met AFS, organiseren we normaal een kompasweekend waar we je uitnodigen voor de vrijwilligerswerking. Dit jaar organiseren ze voor het eerst een laagdrempelige leuke activiteit om de banden aan te halen. Dat staat niet in onze beleidsnota en maakt geen deel uit van onze tradities, maar zij zeggen: ‘Wie geen vrijwilliger wordt, kan wel nog een goede ambassadeur zijn.’ Zulke acties zijn voor ons niet evident, want wij zijn het ook gewoon om ‘echte’ vrijwilligers te rekruteren. We weten niet of het een succes wordt. Soms zijn er begrijpelijke bezorgdheden, maar dit soort initiatieven waarbij jonge mensen het voortouw nemen, helpt ons misschien verder, geloof ik.”

Een andere uitdaging is inclusiviteit. Wat kunnen gezelschappen doen om een betere afspiegeling te zijn van een diverse realiteit?

—
“Zorg dat je oprecht divers, inclusief en toegankelijk bent. Dat klinkt gemakkelijk, maar is verschrikkelijk moeilijk. Ik geloof dat het maatschappelijk relevant is om diverser te worden, maar er is ook een pragmatische reden voor: als je alleen maar mikt op de rode-kool-met-worst-en-patatjes-vrijwilliger, droogt de visvijver voor vrijwilligers op. Stedelijke Chiro-groepen koken vandaag halal op kamp, omdat ze moslims er ook bij willen. Als je die groepen niet bereikt, zit je met bloedarmoede. Maar divers en inclusief willen zijn, betekent nog niet dat je het ook bent. Wij kregen geld van Europa om kansengroepen te bereiken en wij dachten dat we hen wel zouden vinden. *Yeah, right*. Ten eerste: wij weten niet hoe we hen moeten bereiken. Ten tweede: wij zijn verdacht. Zij dachten: ‘O nee, ze hebben weer een excuus-Marokkaan nodig.’ Wij hadden niet de juiste netwerken en vertrouwensband om met gezinnen van andere afkomst te

“Ga niet uit van jouw eigen verwachtingen.”

werken. Na drie keer mislukken, realiseerden we ons dat we partners nodig hadden. Vandaag moet je niet meer alles zelf kunnen doen. Organisaties als JES (*stadslabo voor jongeren in Antwerpen, red.*) of KRAS (*Antwerpse jeugdwerkorganisatie, red.*) hebben de kennis en het netwerk waarover wij niet beschikken. Je moet anderen zoeken met een gedeelde missie of een gedeeld project, die complementair zijn. Daardoor stromen die jongeren nu wel binnen. Ook OPENDOEK kan daarin een stimulerende rol spelen, door complementaire contacten te leggen.”

“Ik bedoel helemaal niet dat gezelschappen hun ziel moeten verkopen. Integendeel, ze moeten net tot de kern komen van hun missie. Welke impact wil je hebben? Misschien zijn er wel andere middelen om daar te komen?”

Heeft u nog een afsluitende tip voor de gezelschappen?

—
“Geef je vrijwilligers eigenaarschap, laat ze experimenteren en ga op zoek naar nieuwe rollen waarin de mensen die je nu niet bereikt, wel hun ei kwijt kunnen. Dat vat het wel een beetje samen.”

© Anneleen van Kuyck

INSPIRATIE STUDIO ORKA

TOM SLOSSE

Inspiratie! Deze keer laten we een theatermaker aan het woord die letterlijk en figuurlijk out-of-the-box denkt. Vormgeefster Martine Decroos richtte samen met Philippe Van de Velde het theatercollectief Studio ORKA op. Hun voorstellingen vallen op dankzij hun bijzondere locaties, die op een organische manier het verhaal en de vormgeving sturen.

ORKA kiest bewust niet voor traditionele theaterzalen, maar gaat op zoek naar unieke locaties – plekken die hun uitzonderlijke, maar steeds herkenbare, diepmenselijke verhalen doen ontstaan. Jongeren én volwassenen dragen de voorstellingen van Studio ORKA in hun hart. Het is geen toeval dat ze keer op keer geselecteerd worden voor het TheaterFestival en dat het gezelschap in 2009 de Vlaamse Cultuurprijs voor Jeugdtheater kreeg.

CAFÉ IN EEN PATATTENVELD

Ondertussen zijn die originele locaties het handelsmerk van Studio ORKA geworden. Bij elke nieuwe productie is het vinden van een geschikte locatie de eerste stap. Die is de hoofdrolspeler en bepaalt de vormgeving en het verhaal. “Een locatie kan inspireren doordat er een onweerstaanbare sfeer hangt, zoals de desolaatheid in ‘Duikvlucht’, of een niet te negeren karakter zoals de landelijke sfeer in ‘Chasse Patate’, waar we een oud café hebben neergepoot middenin een patattenveld. Zo bouwen we vanuit een blanco blad een eigen leefwereld waarin alles kan en mag bestaan.”

Decroos en co. laten zich ook graag leiden door de mensen die op een bepaalde plaats wonen en werken. “Toen we voor ‘Inuk’ trokken naar centra voor bijzondere jeugdzorg, ontmoetten we een meisje dat de blauwdruk werd voor één van de personages. Voor ‘Zoutloos’ repeteerden we dagenlang in een rust- en verzorgingstehuis. De verhalen van de bejaarde bewoners en het verplegend personeel hadden een grote impact op de verhaallijnen die we ontwikkelden.”

UIT JE COMFORTZONE

De zoektocht naar ongewone plekken brengt voortdurend nieuwe uitdagingen, stelt Decroos. “We hebben die onvoorspelbaarheid hard nodig: die verrast ons, doet ons dromen. Op locatie bestaan geen zekerheden: soms is het vechten tegen de modder waar je laarzen letterlijk worden ingezogen (‘Chasse Patate’), of word je uit je comfortzone gedwongen door een grootse productie met vijf kinderen, zes acteurs en een 25-koppig koor (‘Craquelé’). Voeg daar nog eens extreme temperaturen (+30° of -5°) aan toe en je beseft dat je tijdens het repetitieproces vooral jezelf en elkaar tegenkomt. Dat stelt al je beslissingen scherp, ook inhoudelijk. Ik prijs mezelf gelukkig met zo’n fijne ploeg waarin mensen altijd tot op het bot gaan. De bouwers, de spelers, de productiemedewerkers die ervoor zorgen dat we midden in een patattenveld een douche kunnen nemen: zij zijn allemaal onwaarschijnlijk en onmisbaar.”

Tot nu is het nog maar één keer voorgevallen dat een locatie niet bruikbaar bleek. “Toen we voor ‘Duikvlucht’ repeteerden in een Antwerps bos, kregen we zeven weken voor de première te horen dat we weg moesten omdat er een zeldzame vogel zat te broeden. Met één vingerknip sneuvelde alles. Op zo’n moment word je gek. Het heeft ons gedwongen om in een heel korte tijd grote beslissingen te nemen. Ik herinner me nog goed dat Titus (De Voogdt, red.) zei: ‘Alleen rust en kalme kan ons redden.’ Dat is mijn lijfspreuk geworden bij mijn jaarlijkse zoektocht naar een geschikte locatie.”

'Three folksongs in Toyoma Japan'

ARTIESTEN ZONDER GRENZEN VLAAMS AMATEURTHEATER IN DE WERELD

GILLES MICHIELS

Theater spelen in het buitenland: het is voor veel acteurs een lang gekoesterde droom. Soms wordt die werkelijkheid. Kijk mee hoe Vlaamse gezelschappen de wereld veroveren, en hoe de wereld straks naar West-Vlaanderen komt!

Amateurtheater is in de eerste plaats een lokaal gebeuren. Een première voor eigen dorp of stad, enkele speeldata in de regio en met wat geluk ook een plekje op een nationaal festival: verder gaat een tournee zelden. En toch spreiden Vlaamse amateurgezelschappen en acteurs ook hun vleugels uit in het buitenland, van Canada tot Japan. *The world's a stage*, weet u wel.

Genoeg redenen om zo'n uitje te ondernemen. Jongeren zoeken het buitenland op tijdens theaterstages om de podiumsfeer op te snuiven, hun ontluikende talent verder te ontwikkelen

en creatieve vrienden voor het leven te maken. De iets ouderen maken er grote sier op internationale festivals en nemen soms zelfs een prijs mee naar huis.

Op Spots op West, het theaterfestival dat OPENDOEK van 4 tot 7 juli in Westouter organiseert, kunnen we zelf theatermakers uit de hele wereld aan het werk zien. Vijf werelddelen zenden elk één bijzondere theatergroep naar West-Vlaanderen voor een voorstelling én een workshop. Een ideaal moment om nieuwe stijlen en gezichten te leren kennen, en misschien ook interessante contacten te leggen.

Wie weet levert het in de toekomst wel een onverwachte kans op. Wil ook jij graag spelen over de grens? Dat is mogelijk! Op de website van OPENDOEK verschijnen geregeld aanbiedingen voor stages of festivals. De wereldkaart die je op de volgende pagina vindt, wijst alvast één mooie bestemming aan. Voor een festival rond kindtheater in Japan kun je je nog inschrijven tot 30 september.

SAINT JOHN, CANADA

Het International Amateur Theater Festival (IATA) is wereldwijd de hoogmis van het amateurtheater. Dit jaar, eind augustus, vindt het festival plaats in Saint John in de Canadese provincie New Brunswick. De meisjes van De MicrooB zijn van de partij met 'LADY mac'. Na passages op Spots op West en het Landjuweelfestival steekt de jongerenafdeling van Bert Leysenkring uit Balen nu de grens over. Actrice Lizzy De Scheemaecker: "Wij vonden Spots op West al bijzonder, en nu mogen we ook nog naar het IATA: dat tart alle verbeelding. Op het festival zullen we in het Nederlands spelen, met Engelse boventiteling. Dat kan, omdat het festival wil dat de beelden een even grote waarde hebben als de tekst. Om helemaal klaar te zijn voor Canada, spelen we voor ons vertrek nog twee keer in Vlaanderen."

KOPER, SLOVENIË

Deze zomer vindt in Slovenië 'Future Telling' plaats, een internationale theaterstage voor jongeren tussen 18 en 30 jaar. Vorig jaar bij de eerste editie waren zes Vlamingen van de partij. Samen met jongeren uit vijf andere landen volgden ze een week lang theaterworkshops, waarna ze samen een toonmoment voor publiek presenteerden. Elias Callewaert was één van hen. "Het leek me waanzinnig leuk om een week lang op reis te mogen gaan met gelijkgestemde theaterliefhebbers. Ik vertrok zonder verwachtingen, maar de stage bleek fantastisch. Ik leerde er mimespelen en vechten op scène. Maar ik maakte vooral hechte vrienden, internationaal en onder de Vlamingen. Met twee van de deelnemers ben ik nu het R O T B E E S T collect(!)ief begonnen, ons eigen gezelschap waarmee we deze zomer zelfs op de Gentse Feesten zullen spelen."

CESKA TREBOVA, TSJECHIË

Theater door senioren is booming, en dat weten ze ook in het buitenland! Het project '55 minuitjes voor 55 plussers' brengt jaarlijks 55-plussers uit alle regio's van West-Vlaanderen samen op één podium. Vorig jaar maakte de groep 'Over mijn lijf', een voorstelling over ouder worden. Het stuk werd in november vorig jaar geselecteerd voor een theaterfestival voor senioren in Ceska trebova in Tsjechië. Deelnemer Bernard Vanoverberghe: "Tussen allemaal Tsjechische groepen stonden wij daar als enige buitenlandse gezelschap. Het festival versterkte ons groepsgevoel, al moesten we ook vaststellen dat het Tsjechische theater er uit ziet zoals 50 jaar geleden, met een duidelijke communistische invloed. Bij ons woordeloze stuk keek het publiek zijn ogen uit."

MÜNCHEN, DUITSLAND

Theater De WAANzin is een vaste klant op Festival of European Anglophone Theatrical Societies (FEATS). In Frankfurt twee jaar geleden sleepte het gezelschap uit Gent nog de eerste prijs en de prijs voor beste scenografie in de wacht met een verkorte versie van Shakespeares 'The Tempest'. Dit jaar vindt het festival plaats in München en speelt De WAANzin een bewerking van Krzysztof Kieslowski's film 'Dekalog 10'. Dirk Crommelinck: "Eigenlijk is dit een festival voor Europese groepen met Britse expats die werken op onder meer ambassades. Omdat wij onze allereerste voorstelling in 1990 'If the rain' in het Engels speelden, werden wij van bij aanvang ook uitgenodigd. Inmiddels is het mooie traditie geworden."

WESTOUTER, BELGIË

'Theaterwelten' in Rudolstadt (Duitsland) is een samenwerking tussen OPENDOEK en de Bund Deutscher AmateurTheater (BDAT). OPENDOEK en BDAT halen uit ieder werelddeel een voorstelling naar Rudolstadt. En die vijf voorstellingen komen ook naar Spots op West in Westouter. Dit jaar komen Algerije, Argentinië, Finland, Maleisië en Cuba aan bod. Nieuwsgierig naar het proces en de makers achter één van de stukken? Wij hebben goed nieuws, want elke groep organiseert naast de voorstelling ook een workshop!

HANKO, FINLAND

EDERED is een meerdaagse Europese theaterontmoeting voor tieners. Het fenomeen bestaat al sinds 1982 en wordt telkens in een ander land georganiseerd. Jongeren ontmoeten elkaar door drama en theater en krijgen een programma voorgeschoteld dat bestaat uit intensieve interculturele workshops en diverse sociale activiteiten, met aan het eind een performance voor een plaatselijk publiek. Na o.a. Aalborg en Toulouse is dit jaar Hanko aan de beurt!

TOYAMA, JAPAN

Ook jij kan naar het buitenland! Tot eind september kunnen Vlaamse gezelschappen zich nog inschrijven voor het World Festival of Children's Performing Arts in Toyama, Japan. De toneelkring Sint-Rembert uit Torhout nam in 2016 al deel. Het gezelschap mocht het festival openen met de voorstelling 'WIJ' van Simon D'Huyvetter, een sprookjes over vriendschap, geluk en koekjes. Volgens een lokale krant behoorde 'WIJ' zelfs tot het beste wat op het festival te zien was. Japan ligt ons landje overigens wel, want ook 'Ammor' van Het Huispaleis en 'Van de muis die geen muis was' van Stabada mochten al eens in Toyama spelen.

HET PLEIDOOI

GILLES MICHIELS

In Het Pleidooi bezingt een redacteur van OPENDOEK-magazine een theatertekst die volgens hem of haar dringend vanonder het stof mag worden gehaald. Gilles Michiels bepleit 'Het Huwelijk' van Tibaldus en Witold Gombrowicz.

Toegegeven: veel stof ligt er niet op 'Het Huwelijk'. De voorstelling, naar een tekst van de Poolse auteur Witold Gombrowicz (1904-1969), ging in september pas weer in première en toert ook volgend seizoen nog langs onze podia. Ik bepleit 'Het Huwelijk' van Tibaldus daarom niet in de eerste plaats als theatertekst – die vergt een erg specifieke speelstijl en zangpartijen die niet elke acteur zullen liggen. De primaire reden waarom het stuk in mijn ogen tot het beste van het afgelopen seizoen behoort, is zijn achterliggende concept, dat radicaal is doorgedacht, zodat het elke stap in het verhaal gaat bepalen.

Kort samengevat handelt de voorstelling over een prins die koning wil worden. Niet meteen het soort plot waarvan ik doorgaans recht veer uit het theaterpluche. De manier waarop dat koningshuis wordt geschetst, is des te opvallender. Meer zelfs: in het begin van het stuk is het er niet eens. De personages in 'Het Huwelijk' krijgen pas bestaansrecht als ze benoemd worden. Of anders: ze moeten de rol spelen die anderen hen toekennen. Wanneer de prins zijn mannelijke medespeler als moeder aanspreekt, kruipt hij noodgedwongen in die rol – en haast hij zich onderdanig naar het fornuis.

Dat fenomeen heet performatieve taal: taal die performt, die een daad stelt, die als actie geldt. Het bekendste voorbeeld is een huwelijksritueel: als een burgemeester of priester twee

mensen tot man en vrouw (of een andere combinatie) verklaart, worden zij dat ook. Hetzelfde geldt voor de rechter, wiens rechtspraak volgens de spelregels van justitie op de werkelijkheid ingrijpt. De consequenties van zulke rituelen aanvaarden we – meer zelfs: ze zijn gewenst.

Dat is anders bij taalgebruik dat we niet als performatief erkennen, maar dat net zo goed een nieuwe realiteit tot stand brengt. Aan de basis van elk spreken ligt een idee over de wereld, zou je kunnen zeggen: spreken is het reproduceren van zo'n idee. Problematisch is dat niet, maar dat is anders wanneer meningen als objectieve uitspraken worden verkocht. Denk aan een gemiddelde Trump-tweet of uitspraken van populistische politici, zoals 'de integratie is mislukt'. Ze lijken een wereld te beschrijven, maar in de plaats daarvan creëren ze die. Denk ook aan koloniale of seksistische taal, die een verouderde wereld in stand houdt door ze te herhalen.

'Het Huwelijk' slaagt erin die daadkracht – en bijgevolg de verantwoordelijkheid – van ons spreken te verbeelden. Bij Tibaldus zijn de wendingen absurd, net omdat het verhaal een speelbal wordt van naar de uitspraken van de personages. Wie woorden gebruikt, wie stemt, tast de werkelijkheid aan: deze voorstelling maakt de radicale consequenties van dat inzicht zichtbaar tot in het absurde. Wat mij betreft, mag het vreemde concept van Tibaldus ook elders ingang vinden. Deze Trump-tijden hebben die nodig: als absurditeit zo reëel wordt dat ze dreigt te wennen en zelfs te vervelen, kan een theater die absurditeit van zijn gewenning ontdoen en tot in de diepste vezels voelbaar maken.

'Tibaldus' - Het Huwelijk © Pieter Dumoulin

VAN DOELGROEP NAAR TONEELGEZELSCHAP

THEATER VOOR EEN BETER LEVEN

BERNARD SOENENS

Kan theater een bijdrage leveren zodat kwetsbare mensen fysiek, mentaal en sociaal sterker in het leven staan, of zich deel van de samenleving voelen? De hulpverlening en de zorgsector geloven alvast dat theater mensen gelukkiger en evenwichtiger kan maken. Maar hoe ontgroeit je een doelgroep om je te ontwikkelen tot een artistiek volwaardige theatermaker?

"In feite heb ik een hekel aan doelgroepen", vertelt Ingrid Dullens. "Zo'n opdeling plaatst mensen in hokjes, terwijl ze gelijkwaardig deel moeten uitmaken van de samenleving. Dat geldt ook voor theater. Vaak echter is de hulpverlening de enige manier om sommige groepen te bereiken: via die aanpak kom je automatisch in hokjes terecht. Maar naast de sociale opdracht moet de samenwerking ook een waardevol artistiek product opleveren."

Dullens begeleidt in Limburg theaterprojecten bij Ons Centrum (mensen in armoede), Katarsis (drugsverslaafden), Autisme Limburg (kinderen met autisme) en Forumtheater (vrouwen met andere origine). Ze leidt ook 'Mals Vlees', een Berings theatercollectief waarnaar deelnemers na zo'n project kunnen doorstromen.

Die doorstroming is een essentiële stap om mensen in armoede, drugsverslaafden, maar ook nieuwkomers, te integreren, zowel in de samenleving als in artistiek waardevolle theaterproducties. Om daar te geraken is de passage in een doelgroep van lotgenoten soms onvermijdelijk.

DE STAP NAAR THEATER

Mensen in armoede missen zelfrespect, gedetineerden hebben last van agressie, drugsverslaafden zijn onzeker, kankerpatiënten worstelen met taboes. Het is een kleine greep uit de hulpvragen waarmee de zorgsector geconfronteerd wordt: theater kan een helpende hand reiken. Deelnemen aan een theaterproject is voor velen een nieuwigheid en uiteraard een vrije keuze. De drugsverslaafden bij Katarsis krijgen eerst twee introductielessen voor ze beslissen of ze al dan niet zin hebben in zo'n avontuur.

Theater met gedetineerden is niet nieuw. In de Leuvense gevangenis is toneelgroep Leven Centraal al 50 jaar actief met naast gedetineerden ook buitenstaanders in de cast. Theater is één van de items die *De Rode Antraciet* aanbiedt in de gevangnissen in Vlaanderen en Brussel. Gedetineerden zoeken in theater tijdverdrijf, sociaal contact, een nieuwe of oude hobby of doen mee uit nieuwsgierigheid. Het levert hen meer zelfvertrouwen op en ze verleggen hun grenzen.

'Groeit' - Ons Centrum © Sonja Bruggeman

Dullens werkte in de Leuvense gevangenis vanuit improvisatie. "Hun eigen ideeën binnenbrengen geeft een gevoel van vrijheid, wat in de context van een gevangenis niet vanzelfsprekend is. Maar spelen is omgaan met vrijheid, je hoofd leegmaken, bewegen met je hele lichaam, op een andere manier naar het leven kijken."

Mensen in armoede en drugsverslaafden voelen zich gesteund als ze hun eigen verhaal kunnen verwoorden. Dullens: "Zo vinden ze een antwoord op vragen als: Wie zijn we? Waar zit onze kracht? Wat vinden we leuk? Maar hun verhaal wordt niet letterlijk getoond aan een publiek. We zoeken naar beelden en taal die passen bij hun emoties. Theater is een manier om te werken aan de verbeelding, geen manier om je te outen."

EIGEN INBRENG

Dat was wel de drive van (ex-)kankerpatiënten in het revalidatiecentrum Koninklijke Villa in Oostende. Ze zetten de stap naar theater precies vanuit een grote noodzaak om te getuigen over hun ziekteproces. Ilse Avereyn: "Toen ik revalideerde in de Koninklijke Villa vertelden lotgenoten dat ze net als ik veel bij elkaar hadden geschreven. Ik droomde ervan een theaterstuk te maken over kanker."

Om extra theaterexpertise in te winnen, klopte Avereyn aan bij coördinator Tom Decraecke van Koninklijke Villa Oostende, die op zijn beurt een beroep deed op regisseur Rik Lamote. Lamote: "Ik zocht een structuur in de vele verhalen, een link met de Griekse mythologie en inbreng van muziek en zang." Zo ontstond 'Ik ben een kankerpatiënt, et alors?'

Theater is de zoektocht van spelers naar beeld en taal voor hun emoties. Dullens: "Met Ons Centrum werkten we in 'Groeï' rond beelden over armoede. De spelers hoefden dat soort scènes niet te spelen, want ze ervaren of voelen het. We werken altijd participatief. De inbreng is van hen."

'Sterk!' - Katarsis © Mine Dalemans

Bij 'Ik ben een kankerpatiënt, et alors?' was de inbreng van de deelnemers zelfs heel letterlijk te nemen. De regisseur wijzigde geen woord aan de getuigenis die de spelers zelf op papier zetten. De impact is voor iedereen anders. Voor sommigen blijkt het stuk een fase in het verwerkingsproces, anderen hebben vooral nood om te sensibiliseren of zoeken verbinding met lotgenoten. Kortom: kanker is bespreekbaar. Stelt de één tevreden vast: "We hebben het gezegd", dan heeft de ander de best denkbare therapie gehad.

Theater voor doelgroepen gaat wel verder dan die therapie. Sommige spelers hebben al een pak theaterbagage, maar kunnen die niet meteen kwijt om andere – artistieke of sociale – redenen. Mustafa Aldoujaily volgde in Irak een opleiding theater en dans. Hij had dus al ervaring toen hij vier geleden de oorlog ontvluchtte en naar België kwam. Eerst verbleef hij acht maand in het landelijke Kaprijke, waar hij zich omwille van het taalprobleem moest beperken tot mimetheater in het lokale park. Later in Antwerpen

'Groeï' - Ons Centrum © Sonja Bruggeman

volgde hij het inburgeringstraject, leerde hij vlot Nederlands spreken en kwam hij in contact met KunstZ, een vzw die stedelijke diversiteit op scène weerspiegeld wil zien. Mustafa is vol lof over de begeleiding van KunstZ. Na een eerste theaterproject rolde de bal vanzelf. Hij leerde mensen kennen en kreeg een pak nieuwe kansen.

DOORSTROMING

Een theaterbad in een doelgroep opent een nieuwe wereld maar is eindig. Wat komt er na die eerste initiatie? Mals Vlees zet de poort wagenwijd open. "Wie interesse heeft, volgt eerst een jaar 'atelier' om zich in te werken in de methodieken. Een nieuwe stap, maar wel een veilige, want wie uit een project komt, kent mij al. De doelgroep waar spelers vandaan komen wordt als zodanig niet benoemd. Ook het omgekeerde gebeurt. Ik neem dan spelers van Mals Vlees mee naar doelgroepen. Wie doorstroomt, komt los van zijn omgeving. Dan moet je zoeken naar wat je verbindt met andere mensen. Wie gebeten is door theater geraakt er wel door. Daar moeten we niet eens in tussenkomen. De mensen beslissen zelf. Wie overblijft weet dat er moet gewerkt worden. Zo kom je tot beter theater en een steviger groep."

Nieuwe voorstellingen van 'Ik ben kankerpatiënt, et alors?' worden stap voor stap gepland op het ritme van alle acteurs. Ook artistiek zijn er stappen gezet. Twee spelers hebben interesse om zich verder te engageren binnen theater en de leiding van Koninklijke Villa vraagt zich na deze ervaring af of een soortgelijk project ook met andere doelgroepen kan.

Mustafa Aldoujaily voelt zich kiplekker in Antwerpen. Theater is zijn hobby na zijn dagtaak in een instelling van thuisloze kinderen. Recent speelde hij in een witte cast van Theater Milla de rol van nieuwkomer. "Maar als danser had ik ook mijn inbreng in de choreografie. Ik kan meer dan enkel nieuwkomer spelen." Zijn droom is professioneel acteur worden.

OP NAAR DE VOORSTELLING

Theaterprojecten culminereren ook in de hulpverlening met een voorstelling. En natuurlijk vinden initiatiefnemers, spelers en begeleiders het tof als daarbij een artistiek volwaardige creatie wordt afgeleverd. Bjorn Callens (vzw De Rode Antraciet): "Het is belangrijk om toe te werken naar een voorstelling met een publiek van binnen en buiten de gevangenis. Omwille van de beperkingen in een gevangenis is dat niet eenvoudig. Het streefdoel is ook artistieke kwaliteit. Daarom compenseren wij het gebrek aan acteerervaring met professionele begeleiding."

De artistieke waarde is natuurlijk een subjectief gegeven. Velen kijken anders naar professioneel theater dan naar een sociaal-artistieke productie. "Maar is dat verschil belangrijk?", vraagt Dullens zich af. "Wat is er beter? Het volstaat dat ik geraakt word en de acteurs geloof. Het publiek kan ook genieten van een komedie. De vraag of dit goed toneel is, is niet relevant. Je moet rekening houden met de omgevingsfactoren: Wie heeft het gemaakt? Voor wie is het gemaakt? Hoe reageert het publiek? Wat heeft het bij de acteurs teweeg gebracht? Doe je dat niet, dan kijk je alleen vanuit je professionele theaterkennis. Alle vormen van theater hebben bestaansrecht."

Naast het afwerken van de voorstelling is de waardering van het publiek ook een krachtige stimulans. Op een podium in de spotlights staan en applaus krijgen is voor iedere acteur een succeservaring. "Het creëert het gevoel dat je iemand bent, dat je er mag zijn", weet Dullens. "Theater lost de problemen niet op, maar laat mensen groeien, sterker en gelukkiger worden." Op de première van 'Ik ben een kankerpatiënt, et alors?' was er bijvoorbeeld veel interesse van dokters en zorgverleners. "Het gaf de cast een boost", weet Ilse Avereyn. "Ziek zijn zorgt voor isolement: als je dan op een podium staat voor een volle zaal, doet dat wel wat met je."

'Sterk!' - Katarsis © Mine Dalemans

'Cash On Delivery' - De Reynaertghesellen © Christophe Ketels

Nieuwe wetgeving: geen paniek, wel opletten

IS MIJN VZW NOG OKÉ?

DOMINIC DEPREEUW

Sinds 1 mei is er een nieuwe wetgeving voor vzw's. Verenigingen die na 1 mei 2019 zijn opgericht moeten daaraan meteen voldoen, bestaande vzw's krijgen nog even de tijd om zich aan te passen. Hieronder zetten we hoofdpunten op een rijtje. Het is een goede aanleiding om het statuut van je vereniging nog eens onder de loep te nemen.

Eerder dit jaar keurde de Kamer de nieuwe vennootschaps- en vzw-wet goed. Die moest eenvoudiger en transparanter worden, nauwer aansluiten bij de realiteit en de Europese regelgeving én aantrekkelijker worden voor bedrijven die zich in België willen vestigen. Wat verandert er?

DE VZW KRIJGT EEN NIEUWE DEFINITIE

In de nieuwe definitie staat nu expliciet dat een vzw een belangeloos doel nastreeft (vroeger moest je dit tussen de regels lezen). Dit betekent in de praktijk dat je vzw in haar statuten duidelijk moet omschrijven wat haar belangeloos doel is. De meeste vzw's doen dit wel al.

WINST MAKEN MAG

Een meer ingrijpende wijziging is dat vzw's vanaf nu onbeperkt economische activiteiten mogen ondernemen, zolang de winst niet wordt uitgekeerd, maar binnen de organisatie blijft. De enige uitzondering op dit winstuitkeringsverbod is wanneer dit past binnen het kader van het belangeloos doel (bv. een jeugdbeweging die met de opbrengst van een wafelenbak gratis activiteiten organiseert voor haar leden).

Wel moet je opletten dat de economische activiteiten niet de hoofdbrok worden, want dan kan de vzw onder de vennootschapsbelasting vallen en kom je in een ander fiscaal regime terecht. Dat kan ook nadelig uitpakken voor je vrijwilligers.

BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID

Met de nieuwe wet worden bestuurders meer gewezen op hun verantwoordelijkheid tegenover de vzw en derden. Hun aansprakelijkheid wordt zowel versterkt als ingeperkt.

Omdat de raad van bestuur van een vzw een collegiaal orgaan is, zijn de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk voor de beslissingen of nalatigheden. Dat wil zeggen dat zij ieder apart voor het geheel van de schade kunnen worden aangesproken. Ze worden wel ontheven van hun aansprakelijkheid als ze zelf geen deel hadden

aan de fouten en er melding van hebben gegeven. De raad van bestuur wordt verplicht om notulen van haar vergaderingen op te stellen. De mededeling van een fout door een bestuurder en de bespreking ervan moet dus ook in de notulen worden opgenomen.

De wet voorziet een duidelijke aansprakelijkheidsbeperking van de schadevergoeding tot bepaalde bedragen – dat was niet het geval onder de huidige wetgeving.

Opgelet: je bent onbeperkt aansprakelijk als je als bestuurder een zware fout maakte (bv. je vergat een bouwvergunning aan te vragen voor je nieuwe jeugdlokaal).

FAILLISSEMENT MOGELIJK

Sinds 1 mei 2018 worden vzw's als ondernemingen beschouwd en kunnen ze failliet verklaard worden. Ze kunnen ook voorwerp worden van een procedure van gerechtelijke reorganisatie (een gerechtelijk minnelijk akkoord, een collectief akkoord of een overdracht onder gerechtelijk gezag).

WAT IS DE TIMING?

Nieuwe vzw's moeten meteen voldoen aan de nieuwe wet. Voor de bestaande vzw's wordt de wet van toepassing vanaf 1 januari 2020. De algemene vergadering kan wel beslissen om zich al vroeger aan de nieuwe wet aan te passen. Hoe dan ook is elke vzw verplicht om bij elke statutenwijziging van na 1 januari 2020 de statuten te conformeren aan de nieuwe wet. En ten laatste op 1 januari 2024 moeten bij alle vzw's de statuten in overeenstemming zijn met de bepalingen van de wet.

HOE BEREID JE JE VOOR?

Laat een bestuurder de statuten nakijken in de loop van 2019. Agendeer een statutenwijziging op de algemene vergadering. Kijk je bestuurdersaansprakelijkheidsverzekeringen na. Meer informatie is te vinden op de websites van o.a. De Federatie en Switch. Bij die laatste vind je ook een handig sjabloon om zelf statuten voor je vzw te schrijven of aan te passen.

DE SOUFFLEURS

Vroeger speelden we toneel in een 'poppenkastdecor'. Alles moest zo natuurgetrouw mogelijk worden weergegeven: de kamers of plaatsen op scène werden door een denkbeeldige lijn gescheiden en o wee als je die overschreed! Op een bepaald ogenblik gooiden we die stugge, beperkende regels overboord en nu spelen we met zetstukken en lopen de kamers in elkaar over, waardoor we veel creatiever en vrijer spelen. Nu picknicken we in wat eerder een bureau was, of vergroten we dingen uit op commedia dell'arte-wijze. Het spelplezier is er alleen maar door gegroeid.

GWEN DEPREZ

Bij mijn meest recente regie van 'De winter onder de tafel' koos ik aan het einde een lied dat haaks stond op de sfeer van het stuk. Waar ik tijdens het stuk werkte met Franse chansons, klonk aan het einde plots 'I will always love you' van Céline Dion, om de emotie tot een hoogtepunt te brengen. Er waren voor- en tegenstanders van die keuze, maar het was zonder twijfel verrassend! Een toneelkring waarvan ik lid ben, bracht een paar jaar geleden een goede komedie over de uitbaters van een bed & breakfast. Een groot deel van dat stuk speelde zich zagezegt buiten in de tuin af. De regisseur had het geniale idee om leden van het plaatselijke koor uit te nodigen om mee te doen. Verkled als tuinkabouters zorgden ze niet alleen voor een verrassende muzikale omkadering, maar ook voor hilarische commentaar op de stoten die ze de personages zagen uithalen. Een gewaagde, maar zeer geslaagde aanvulling op het stuk!

INGEDRIJKONINGEN

WANNEER KLEURDE JE IN HET THEATER BUITEN DE LIJNTJES?

Toen ik één van de tweeling mocht spelen bij de 'Lost Boys' van Peter Pan, stelden we zelf voor om op ons gezicht regenboogkleurige vlekken en strepen te tekenen in plaats van de 'gewone' grime. We kleurden letterlijk buiten de lijntjes!

TAJA BOUDRY

Ik kan me niet herinneren dat ik ooit buiten de lijntjes kleurde - ik ben zeer gewetensvol. Wel werd ik slachtoffer van anderen die dat deden. In 'Poetsman' moesten een medespeler en ik tijdens een gesprek aan tafel de ene jenever na de andere soldaat maken. Tegen het einde van de scène moest zowat de halve fles leeg zijn. De laatste voorstelling echter had een snoodaard het kraantjeswater wat bijgekruid met zout. Afschuwelijk! En wij maar doen alsof we het lekker vonden... Bah! We nipten die avond veel aan ons glas zonder echt te drinken en we werden merkkelijk sneller 'zat' dan bij de vorige voorstellingen!

JOHAN VAN HOLDERBEKE

Welke lijntjes? Ik vind dat er in het theater geen lijntjes mogen zijn, omdat het onze taak als schrijver, regisseur of acteur is om elke grens telkens weer te verleggen. Theater moet altijd buiten de lijntjes kleuren.

PETER DE PAUW

Buiten de lijntjes kleuren gebeurde vroeger vaker dan nu. Toen gebeurde het, vooral in komedies, als grap, of om medespelers in de maling te nemen. Een klassieker was om het appelsap te vervangen door echte whisky of cognac. Of onverwacht opkomen met een snor of een baard. Of een acteur die even het stof kwam afnemen terwijl hij niet op de scène hoefde te zijn.

Af en toe kleurde ik buiten de lijntjes met mijn tekst, om dan telkens terug te komen op mijn laatste woord of zinsnede, zodat mijn medespeler weer kon aanpikken. Die grapjes blijven nu grotendeels achterwege. En terecht. Het publiek betaalt tenslotte om een goeie voorstelling te zien en niet om te kijken naar spelereien die niets met de productie te maken hebben.

GINO BRUNEEL

Na mijn vertolking van de moeder in 'Het gezin Van Paemel' was een dame zo sterk onder de indruk van het stuk, dat ze naar me toe kwam en in mijn oor fluisterde: "Ik heb nog wat winterprei in de hof, ge kunt daar een goeie soep mee maken..." Ik kan je verzekeren dat preisoep nog nooit zo lekker smaakte! Zo'n persoonlijk geschenk aanvaarden van een toeschouwer is toch ook een beetje buiten de lijntjes kleuren?

MARIANNE DESCHACHT

Groeien volgens feedback

VAN EVALUEREN KUN JE LEREN

GILLES MICHIELS

Met een bevraging dit najaar wil OPENDOEK de zelfevaluatie onder theatergroepen stimuleren. Waar staat je gezelschap en waar wil het naartoe? Een kijk op reflectie, feedback en coaching, en hoe die voor je gezelschap de basis kunnen vormen van een duurzame groei.

'De Muizenval' – De Dijezenen © Christophe Ketels

Een voorstelling spelen: het is de plotse confrontatie van een lang en boeiend proces met een publiek dat alleen het topje van die ijsberg ziet. Soms pakt de mayonaise, soms ontbreekt de klik. Maar wat daarna? Las je een evaluatiemoment in om uit de voorstelling te leren wat goed is en wat minder?

Wie als gezelschap wil groeien, steekt maar beter geregeld de hand in eigen boezem. Evaluatie en feedback helpen om na te gaan of de stappen die zijn gezet, je hebben gebracht waar je wou, maar ook om toekomstige doelen scherp te stellen. Doorgaans worden die voor een deel ingevuld door het publiek. Voor professionele gezelschappen vervullen ook recensies een rol in het groeiproces. Amateurverenigingen konden vroeger een beoordeling halen bij de ter ziele gegane provinciale toernooien. Maar kun je die tegenstem ook zelf organiseren, zodat je uit elke productie leert en jezelf geleidelijk aan ontwikkelt tot de groep die je voor ogen hebt?

Kritisch kijken

Jo Matthijs is artistiek leider van de Leuvense toneelgroep De Dijezenen. Het gezelschap staat voor kwalitatief theater zonder zich vast te pinnen op één genre. "Wat je doet, moet je zo goed mogelijk doen: dat is onze permanente doelstelling. We benadrukken altijd dat iedereen die bij ons wil spelen welkom is, maar de wil moet er zijn om je zo goed mogelijk in te zetten."

Binnen De Dijezenen heerst dan ook een sterke feedbackcultuur, waarbij het gezelschap zichzelf na elke voorstelling grondig evalueert. "Wij doen dat op twee niveaus. Op het niveau van het bestuur gebeurt dat door vier aspecten van elke productie te beoordelen: technisch, psychologisch, dramaturgisch en magisch. Dat doen we volgens de publicatie 'Kritisch theater kijken' van Jef Mellemans die een aantal jaar geleden bij OPENDOEK verscheen. Aan de hand van het sjabloon wordt elk bestuurslid gevraagd om zijn mening te geven. Op het tweede niveau zitten we met de hele groep samen om de voorbije productie te bespreken."

JO MATTHIJS, DE DIJEZENEN

"Wie wil vooruitgaan moet zonder oogkleppen naar feedback kunnen kijken."

Provinciale toernooien

Wie wil vooruitgaan, moet vooral zonder oogkleppen naar feedback kunnen kijken, vindt Matthijs. Hij hecht belang aan coaching, maar vindt het vooral belangrijk hoe die wordt aangeboden. Een goed voorbeeld vond hij in het Amateurtoneelhuis, een traject (2013-2016) waarbij het Antwerpse Toneelhuis elk jaar amateurgroepen ondersteunde bij het maken van een productie. "Dat initiatief heeft ons parcours heel sterk beïnvloed, door de input die we toen kregen, maar ook omdat we vandaag nog steeds een beroep kunnen doen op sommige mensen van Toneelhuis."

Soms liep het ook minder goed, erkent Matthijs. "Ik heb mensen meegemaakt die twee uur passeren en even hun gedacht komen zeggen zonder een groep goed te kennen." Ook het advies van de jury op provinciale toernooien werd niet altijd door iedereen gesmaakt. "Met die beoordeling kon je doen wat je wilde. Binnen veel groepen bestond het gevoel dat de jury niet altijd objectief was. Daarnaast bekeken velen die evaluatie vanuit een specifieke hoek. Bij een positieve beoordeling was de jury fantastisch. Bij een negatief advies kende ze er niets van. Op die manier leer je natuurlijk niet veel. Je moet als gezelschap ook willen lezen wat de jury schrijft. Wij lazen het advies minutieus en pikten daaruit de dingen waarmee we ons voordeel konden doen, voor onszelf, niet om de volgende keer beter te scoren." Al kan Matthijs nog meer waardering opbrengen voor de Leuvense Toneelprijzen, ook een systeem van evaluatie en indirect ook kwaliteitsbevordering, die zich meer toelegt op positieve feedback, waardoor ze motiverend werkt.

DIRK DE CORTE, IMPROVEMENT

"Met de bevraging willen we niet zeggen wie goed bezig en wie niet."

Talentontwikkeling

Samengevat kunnen we stellen dat feedback en advies het beste werken wanneer ze vanuit het traject van een gezelschap vertrekken, meer dan vanuit een kwaliteitsoordeel of een eenmalige en top-down georiënteerde coaching. In de toekomst wordt daarop verder ingezet. OPENDOEK werkte daarvoor een bevraging uit, samen met Dirk De Corte van de Universiteit Antwerpen en Improvement, een bedrijf gespecialiseerd in

FEEDBACK OP DE SCENE NOG IN TESTFASE

© Martijn Stoop

'Titus Andronicus' – Stukwerk 13 © Katleen Clé

adviesverlening, training en coaching op het vlak van leadership. Die bevraging kan de basis vormen van een nieuw talentontwikkelingstraject in het amateurtheater. Die bevraging, gebaseerd op een bestaand grondschema van de Amerikanen Cameron en Quinn om organisatiecultuur in beeld te brengen, kan voor elk gezelschap antwoord bieden op twee vragen: waar staan we als theatervereniging nu en waar willen we naartoe? Aan het eind van deze zomer krijgen toneelgezelschappen een bevraging in de mailbox rond deze vragen.

Zo kunnen gezelschappen zichzelf situeren op twee assen: 1) Ligt de focus binnen een groep vooral op het sociale aspect van het theaterspelen, of eerder op de artistieke ambitie? 2) Beoogt de groep een groot publiek of mikt ze eerder op een nichepubliek? Op basis van enkele concrete vragen (zoals onder meer: Hoe zoek je je acteurs? Hoe word je gezelschap bestuurd? Welk soort stukken speel je?) kan elk gezelschap 100 punten verdelen over vier stellingen, die telkens overeenkomen met de uitersten op de twee assen. Als je jezelf compleet in een stelling herkent en helemaal niet in de andere drie, geef je 100. In een meer genuanceerd geval verdeel je de punten over meerdere stellingen.

"Uiteraard zal het resultaat nooit zwart-wit zijn", weet De Corte. "Belangrijk aan deze bevraging is dat elke groep ze twee keer invult: één keer voor de huidige situatie en één voor de gewenste evolutie." Zo krijgt OPENDOEK een goed beeld van het altijd dynamische amateuircircuit, maar worden ook de fundamenten gelegd voor een talentontwikkelingstraject op maat, waarbij elk gezelschap volgens zijn eigen noden ondersteuning en coaching kan aanvragen. "Het is niet ons doel om te zeggen wie goed bezig is en wie niet", benadrukt De Corte. "Het kan wel een handig instrument zijn om zelfbevraging en talentontwikkeling te stimuleren."

JE VOORSTELLING PROMOTEN IN VIJF TIPS

EEN GOEDE AFFICHE MOET BLIJVEN HANGEN

KURT VELGHE

Jullie nieuwe voorstelling is een topper, maar dat weet voorlopig alleen je gezelschap. Hoe krijg je nu de volle zaal die het stuk verdient? Een goede affiche maken is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Wij lijsten vijf onmisbare regels voor je op!

1 MEER MET MINDER

Kijk eens in het toilet van een café of restaurant: je wordt er overstelpt door affiches, de ene al aantrekkelijker dan de andere. Welke affiches vallen op in al die drukte? Twee aspecten zijn erg belangrijk: hun vorm en de plaats waar ze te zien zijn.

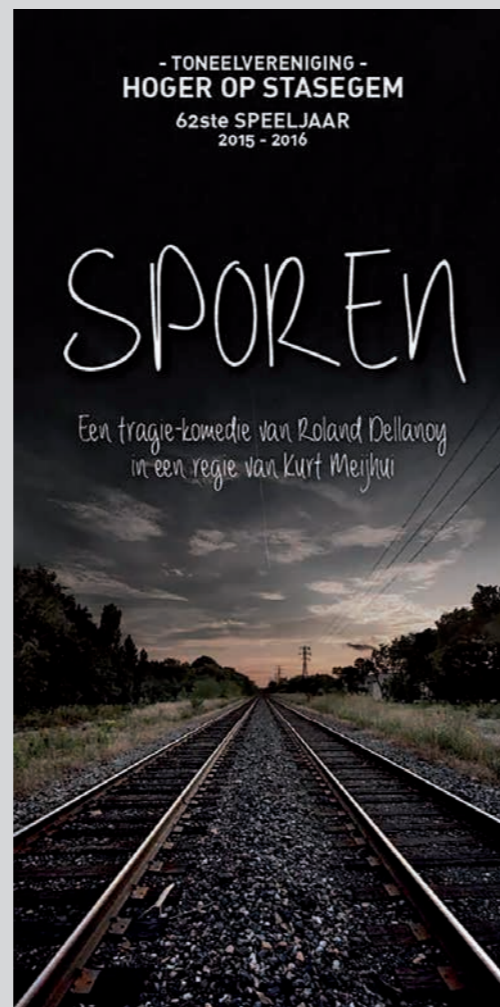
Eerst en vooral: je affiche moet iets aankondigen, in dit geval je voorstelling die eraan komt. Hoe professioneler een affiche, hoe beter de voorstelling die je publiek zal verwachten. Elke suggestie die je affiche wekt, straalt dus af op je stuk. Maar dat kan ook omgekeerd werken: als de vorm en de gekozen kleuren de boodschap in de weg staan, gaat die onherroepelijk verloren.

Uit neuro-onderzoek blijkt dat ook de grootte van de affiche bepalend is voor het effect op de kijker. Hou er echter rekening mee dat bepaalde zelfstandigen niet meer bereid zijn om affiches in de formaten A1 of A2 op te hangen in hun zaak. Beperk je tot kleinere formaten en plaats op strategische plaatsen banners (die voor de herkenning maar beter op je affiche lijken). Zo komen we automatisch uit bij de plaats waar de affiches opgehangen wordt. Vermijd plaatsen waar weinig mensen komen of waar ze geen tijd hebben om naar je affiche te kijken.

Wij vroegen Johann van Gerwen, Sophie Loomans en Gunther Swerts, allen grafische vormgever, om raad. Als je hiermee rekening houdt bij het maken van je affiche, zou je al een heel eind ver moeten komen. Het enige wat je dan nog moet doen, is ervoor zorgen dat je voorstelling ook werkelijk goed is!

Een affiche is géén grote flyer. Zowel in design als in tekst geldt bovenstaand principe. Schrap details die het publiek in alle haast toch over het hoofd zou zien, beslis wat je doelgroep moet onthouden en hou dan de essentie over.

Voorbeeld: Deze affiche van 'Sporen' van Hoger Op Stasegem bewijst dat je met alleen maar een heldere titel en een bijpassend beeld al een goede affiche hebt.

2 WEES COHERENT

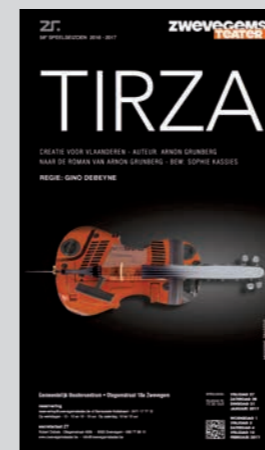
Kies voor een duidelijk leesbaar lettertype, waarbij belangrijke woorden leesbaar zijn van vier of vijf meter ver. Gebruik liever niet te veel lettertypes door elkaar. Ook een complementair kleurenpalet en een coherente sfeer dragen bij tot een evenwichtig design.

Voorbeeld: De mooie affiche over 'Sassafras' van Toneel Isegrim illustreert hoe een lettertype en een beeld elkaar kunnen versterken. Let ook hoe de titel mooi geplaatst is voor het onopvallende plafond.

3 LEID HET OOG VAN DE KIJKER

Wat moet de kijker als eerste zien, wat als tweede en derde? Kies één eyecatcher. Dit kan een foto, een illustratie, een grafisch element of juist enkel de typografie zijn. Maar zoals het cliché wil, zegt een beeld vaak meer dan duizend woorden. Het is ook wat de mensen het langst onthouden van je affiche. Ga dus op zoek naar dat ene beeld dat je boodschap onderstreept en wees niet te snel tevreden. Foto's van (gekende) mensen hebben lokaal doorgaans effect.

Voorbeeld: Het beeld van de bijzondere viool op de affiche van 'Tirza' van het Zwevegems Teater trekt meteen de aandacht. Wie een tweede keer kijkt, geraakt ongetwijfeld nog meer geïntrigeerd.

4 BESPEEL DE EMOTIES!

De sterkste affiches wekken emotie op. Maak mensen nieuwsgierig, maak ze enthousiast, doe ze glimlachen, choqueeer ze. Ga op zoek naar de emotie die het beste past bij de boodschap (in dit geval je stuk) en probeer die emotie op te wekken met een sterk beeld en een bijpassende – eventueel komische – tekst. Zo zullen voorbijgangers de affiche (en hun emotie daarbij) sneller herkennen de volgende keer.

Voorbeeld: 'Jekyll & Hyde' laat er geen twijfel over bestaan. Dit wordt geen plezant verhaaltje: wat je zult krijgen is drama en emotie. De uitgesproken gezichten en de vermelding van een grote cast en groot orkest versterken die indruk alleen maar.

5 ACTIE!

Maak de kijkers duidelijk wat ze moeten doen om je theatervoorstelling bij te wonen. Waar vinden ze meer info en tickets, waar en wanneer vindt het stuk plaats? Als alles gemakkelijk terug te vinden is op je website, moet je alleen maar die vermelden.

Voorbeeld: Natuurlijk trekt de gelaatsuitdrukking van Hendrik IV eerst de aandacht op deze affiche van Anima Victum. En wie overtuigd is door zijn tronie, vindt onderaan meteen alle benodigde informatie. De consequente stijl bevordert de leesbaarheid, en dat is wat telt!

Tom Van Mieghem

Over de vertelkunst, waarin je elk verhaal naar je hand kunt zetten

ROODKAPJE IN ANDERLECHT

TINE CLAUS

In het Deeltijds Kunstonderwijs kun je nu ook een opleiding Storytelling volgen. Maar uitleggen wat vertellen inhoudt, is niet zo eenvoudig. Het is geen voordracht, geen voorlezing en ook geen monoloog. Wat is het dan wel? Wij vertellen het je.

Vanaf dit schooljaar organiseren enkele academies van het Deeltijds Kunstonderwijs (DKO) de opleiding Storytelling. Die opleiding is welgekomen voor woordkunstenaars die hun draai niet vinden in het bestaande aanbod. Maar waarin onderscheidt vertellen zich van andere podiumkunsten?

Om te beginnen leer je als verteller je verhaal niet van buiten. Wel ken je de personages, de locaties, de verhaalstructuur. Dat lijkt evident, maar is cruciaal om een verhaal te ontleden, om hoofdzaak van bijzaak te onderscheiden. Pas zo kan de verteller het met zijn eigen woorden tot leven brengen in de fantasie van de luisteraar.

Vertellen in een biechtstoel

Die fantasie kan overal geprikkeld worden. Als verteller hoef je niet per se op een podium te staan. Je staat of zit in het midden van een bibliotheek, op straat, in een huiskamer. Je zit met vrienden op café. Je loopt over straat en vangt mensen onder je paraplu om een verhaal van een minuut te vertellen. Je staat in een kerststal tussen blatende schapen en een balkende ezel. Bij een schoolvoorstelling moet je veel luisteraars meekrijgen in je verhaal. Bij een voorstelling in een woonzorgcentrum zijn er altijd wel luisteraars die in slaap vallen. Soms zit je in een biechtstoel of op het stoeltje van een kabelbaan en vertel je voor één of twee luisteraars. Sommige verhalen zijn enkel voor kinderen, soms is er een dubbele bodem voor de ouders en verwacht een verhaal enige maturiteit.

Om maar te zeggen: het kan veel kanten uitgaan. Wat wel constant is: als verteller word je geconfronteerd met je publiek. En dat zit niet zomaar in het donker terwijl jij in de spotlights staat. Je ziet de gelaatsuitdrukkingen van de luisteraars. Geen sinecure, want bij een doorsnee Vlaams, volwassen publiek dat zich amuseert, is het enthousiasme dikwijls niet meteen zichtbaar. Daar moet je als verteller doorheen kijken, want eens het verhaal is afgelopen, komen het applaus en de brede glimlach vanzelf.

Ook voor het publiek is het contact dus directer. Wie bij het theater de eerste rij vermijdt om aan interactie te ontsnappen, heeft bij een vertelling die keuze niet. De verteller kijkt je aan. Stelt je vragen. Vraagt je mening. Daagt je uit om mee te doen. Zelfs al zit je op een veilige afstand, toch overvalt je het gevoel dat je alleen met de verteller op café zit. Dat hij naast je bed een verhaal voor het slapengaan vertelt.

Kwade buurvrouw

De verteller speelt geen rol. Hij is zichzelf. Geen decor, geen kostuum, geen make-up. Misschien enkele attributen om sfeer te scheppen, maar de actie zelf speelt zich af in de fantasie van de luisteraar. Het griezelige kasteel of de knappe prins ziet elke toeschouwer anders, die ruimte laat de verteller open.

Maar de ruimte die je als verteller hebt, is even groot. Je kunt een alwetende verteller zijn en je publiek geheimen toevertrouwen die je personages niet weten. Af en toe word je een personage, of schakel je tussen verschillende personages. Je kan hiervoor stemmetjes gebruiken, in een bepaalde richting kijken of een typerende lichaamshouding aannemen. Als je handen in je zakken zitten, ben je de nonchalante jongeman. Met de handen in de zij de kwade buurvrouw. Met de schouders voorovergebogen de oude pastoor. En zodra je van houding verandert, weet je publiek dat er iemand anders aan het woord is.

Anderlechtsupporter

Als acteur zit je tijdens een theaterproductie soms tussen twee vuren. Langs de ene kant heb je acteurs die altijd ongeveer weten wat ze moeten zeggen. De acteurs die hun medespelers graag aan het lachen brengen tijdens de repetities met extra zinnen of

onverwachte sappige uitspraken. Langs de andere kant de zeer plichtsbewuste acteurs, die niet alleen hun eigen tekst, maar die van alle spelers woord voor woord kennen. Bij de ene weet je niet waar ze willen dat je inpikt met jouw tekst, en de anderen zitten op je te wachten om een specifieke zin te zeggen voor zij kunnen antwoorden met hun repliek. Voor een onervaren speler is het een hele opgave om daarmee om te gaan.

Maar als verteller ben je niet tekstvast. Je weet dat Roodkapje met een mandje naar oma gaat en dat ze onderweg een wolf tegenkomt. Maar soms huppelt ze, soms slentert ze. Soms loopt ze door het bos en soms neemt ze de tram. Uiteraard staan de grote lijnen vast, het is geen improvisatietheater. Maar je kijkt om je heen en zoekt connectie. Onder haar rode mantel heeft Roodkapje uiteraard net hetzelfde jurkje aan als het meisje op de eerste rij. In Brugge maak je van de boze wolf een Anderlechtsupporter. En het huisje van oma stond vroeger waar nu de bibliotheek is.

Daarom heb je als verteller de vrijheid om ieder verhaal naar je hand te zetten. Wil jij van Roodkapje een verwend nest maken? Ga ervoor! Een andere verteller legt misschien meer de nadruk op hoe misbegrepen de wolf is. Of dat de jager overbodig is omdat Roodkapje als sterke jonge vrouw zelf haar boontjes dopt. Jij kan kiezen wat je juist aan je publiek wil vertellen, en wat je aan de verbeelding wil overlaten.

Hoe word je nu verteller? Het belangrijkste is dát je vertelt. Dat je van iedere locatie een vertelpodium maakt en een luisteraar van iedereen die ook maar een beetje interesse heeft. In iedereen zit een verteller en voor een goed verhaal is altijd publiek te vinden. Maar iets te vertellen hebben hoeft niet het eindpunt te zijn. Er zijn tal van technieken die je kunt aanleren of verfijnen met cursussen of workshops. En nu is er dus ook die langdurige opleiding Storytelling binnen het DKO.

Maarten Van Rompaey

KWANTITEITSTHEATER

WAT IS HET DOEL VAN JOUW GEZELSCHAP?

De rubriek 'kwantiteitstheater' geeft je de markantste cijfers over het amateurtheater. Deze keer kijken we naar de prioriteiten die elk gezelschap stelt. Maken jullie theater voor het amusement of uit vernieuwingsdrang? Primeert de lach of de sociale impact?

VANESSA VAN GOETHEM

OPENDOEK doet een beroep op meer dan honderd vrijwilligers om te achterhalen wat er leeft onder alle aangesloten gezelschappen. Tussen 2012 en 2018 hebben we in totaal 3.783 bezoeken geregistreerd. Deze bevindingen komen rechtstreeks uit de verslagen, opgesteld door onze vrijwilligers op basis van hun gesprekken met de gezelschappen. De toegekende cijfers zijn dus zeker geen waardeoordeel, maar wel een inschatting van de prioriteiten die elke groep vooropstelt.

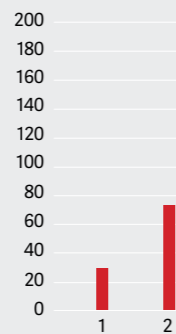
Er wordt gepeild naar 6 waarden op een schaal van 1 tot 5:

- Wil het gezelschap een lachend publiek?
- Zoekt het gezelschap naar vernieuwing?
- Laat het gezelschap iedereen meespelen, ongeacht ervaring, opleiding of talent?
- Wil het gezelschap impact hebben op de samenleving, de bezoeker of de kunst?
- Streeft het gezelschap naar een hoog artistiek niveau?
- Stelt het gezelschap groepsbinding en vriendschap centraal?

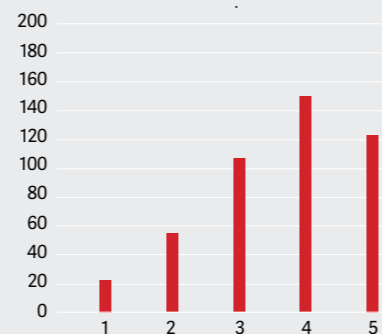
Uit de gemiddelde waarden van 2014 tot en met 2018 blijkt dat er in het amateurtheater vooral toneel wordt gespeeld uit vriendschap. Die prioriteit is de constante koploper. Waarden die ook hoog scoren, zijn: groepsbinding, humor en openheid, waarbij iedereen de kans krijgt om mee te spelen. Het amateurtheater blijkt in de eerste plaats een sociaal gebeuren.

Hechten we daarom minder belang aan het artistieke niveau van ons gezelschap? De vergelijkende grafiek doet vermoeden van wel. Inderdaad maken de ondervraagden zich minder druk over de impact die ze hebben op hun bezoekers, de maatschappij of de kunst. Maar de concrete scores die we konden inkijken over 2018 geven wel een genuanceerder beeld van het beoogde artistieke niveau. We willen graag lachen en ja, we vinden het belangrijk dat iedereen kan meespelen. Maar toch hecht 73% van de groepen belang aan de artistieke meerwaarde van zijn theaterstukken. Het één hoeft het ander niet uit te sluiten.

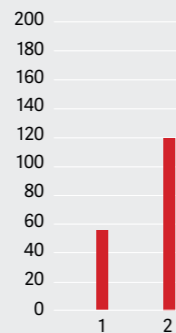
OM TE LACHEN

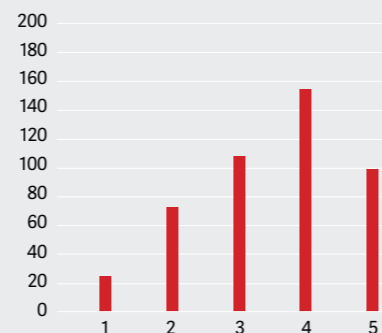
IEDEREEN SPEELT MEE

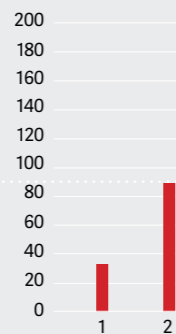
IMPACT

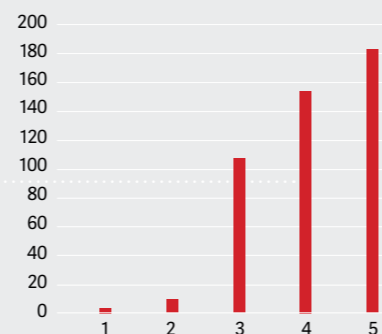
VERNIEUWING

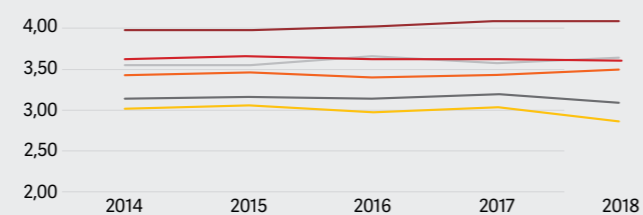
ARTISTIEK

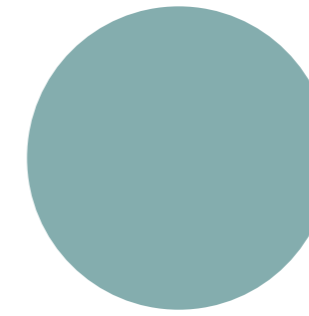
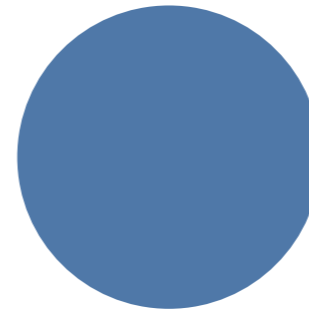
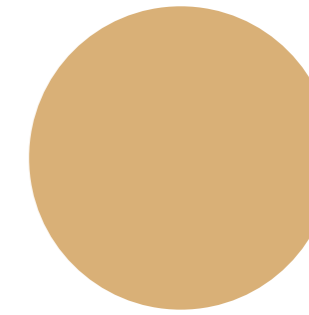
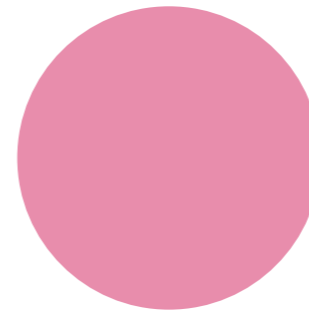
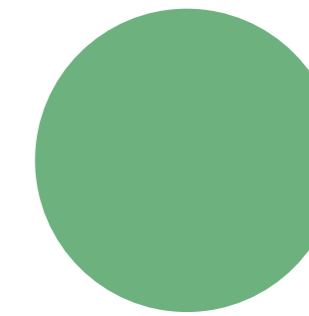
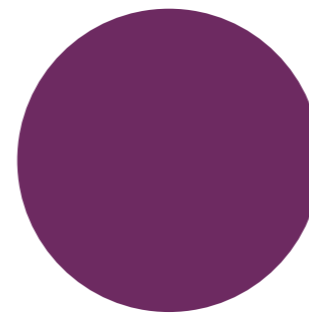
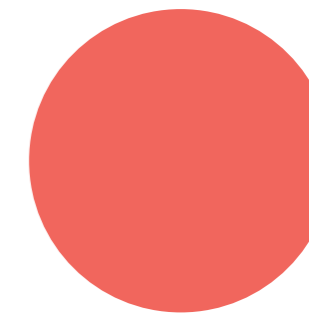
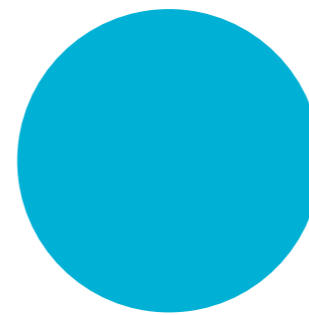
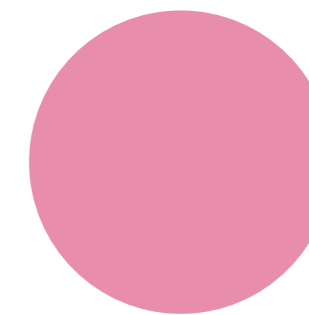
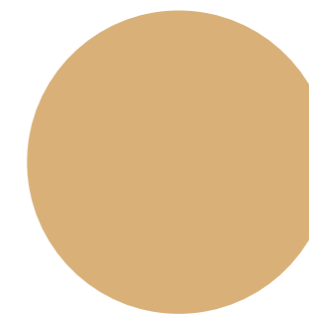
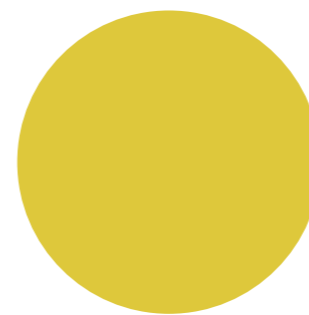
GROEPSGEVOEL

EVOLUTIE VAN DE PRIORITEITEN

■ impact ■ artistiek ■ vernieuwing
■ iedereen speelt mee ■ om te lachen ■ groepsgevoel

WIST JE DAT?

STRAFBAAR THEATER

Dat theater buiten de lijntjes moet kleuren, hebt u op onze pagina's al overvloedig kunnen lezen. Maar theater dat buiten de wet treedt: daar hebben het we nog niet over gehad. Waar kwamen toneel en de ordediensten met elkaar in confrontatie? Wanneer flirten theater en criminaliteit met elkaar? Vijf straffe voorbeelden van misdadig theater.

DOMINIC DEPREEUW

Beschuldigde sta op © VRT

1. TATORT THEATER

Crimi's: ze zijn zo populair, ook in het theater. Moorddiners, voorstellingen in de stijl van Aspe, of Witse: allemaal trekken ze volle zalen. Vlaanderen heeft de theaterreeks 'Assisen', Oostenrijk kent het Wiener Kriminaltaeten Theater (zouden die stukken spelen van Arthur Schnitzel?). Maar soms komt de echte rauwe misdaad toch heel dichtbij.

In november 2004 speelde zich een drama af in een feestzaal in Assenede. Tijdens een voorstelling van toneelkring Floris ende Blancefloer stak een man zijn ex dood in de cafetaria. Kort voor de pauze was hij binnengekomen, waarna een hevige discussie ontstond tussen hem en het slachtoffer. Toen de rest van het publiek weer in de zaal zat, stak hij haar drie keer met een mes. Een lid van het toneelgezelschap kon de man overmeesteren. Voor het slachtoffer kon geen hulp meer baten.

Terwijl de speurders in de cafetaria aan het werk waren, ging in de feestzaal het toneelstuk gewoon door. Het gezelschap wou vermijden dat er paniek zou ontstaan. De 300 toeschouwers ontdekten pas wat er aan de hand was, toen hen bij het verlaten van de zaal om hun identiteitskaart werd gevraagd. Het motief van de dader was dat hij het niet kon verkroppen dat de vrouw bij hem was weggegaan. Ironie van het lot: de voorstelling die die avond werd gespeeld, heette: 'Mijn Marie is partie'.

2. BESCHULDIGDE, STA OP

Advocatenreeksen op tv worden in binnen- en buitenland graag gezien. De Vlaamse oerserie in dat genre, heette 'Beschuldigde, sta op' en werd grotendeels gedragen door amateuracteurs. De reeks liep van 1964 tot 1980 op de toenmalige BRT en speelde elke aflevering een bestaande of verzonden assisenzaak na. Tijdens de uitzending was het gewoonlijk stil op straat, want iedereen zat geboid (dat is hier wel het woord) voor het tv-scherm.

'Beschuldigde, sta op' was het geesteskind van Jan Matteredne, die we ook kennen van 'De Collega's'. Hij kwam zelf uit het amateurtheater. Voor het bijeenprokkelen van zijn cast had hij een uitgekende methode ontwikkeld. Om alles zo écht mogelijk te doen voelen, zocht hij telkens acteurs bij amateurgezelschappen in de buurt vanwaar de misdaad in het verhaal zich had afgespeeld. Zo sprak iedereen met het juiste accent. Jan Matteredne wist heel vaak de gepaste types te vinden voor een rol. Mensen zonder toneelervaring bracht hij tot diep doorvoelde vertolkingen.

Een paar maanden vóór de opnames voerde hij urenlange gesprekken met elk van de spelers. Hij bereidde ze voor op hun rol, stelde honderden vragen over de door hen beleefde feiten in functie van wat er in het dossier werd beschreven en wees op de zwakke punten waarover hen in de rechtbank verantwoording zou worden gevraagd.

Matteredne was de enige die het hele verhaal kende. De acteurs kregen geen uitgeschreven script, alleen de feiten en teksten van hun eigen personage. Die mochten ze vertellen zoals zij het aanvoelden. Daardoor kregen alle personages zo'n grote naturel. Misschien zit er ook vandaag nog wel heil in die aanpak. Moet er niet eens een goed gesprek worden gevoerd met de spelers van 'De Buurtpolitie'?

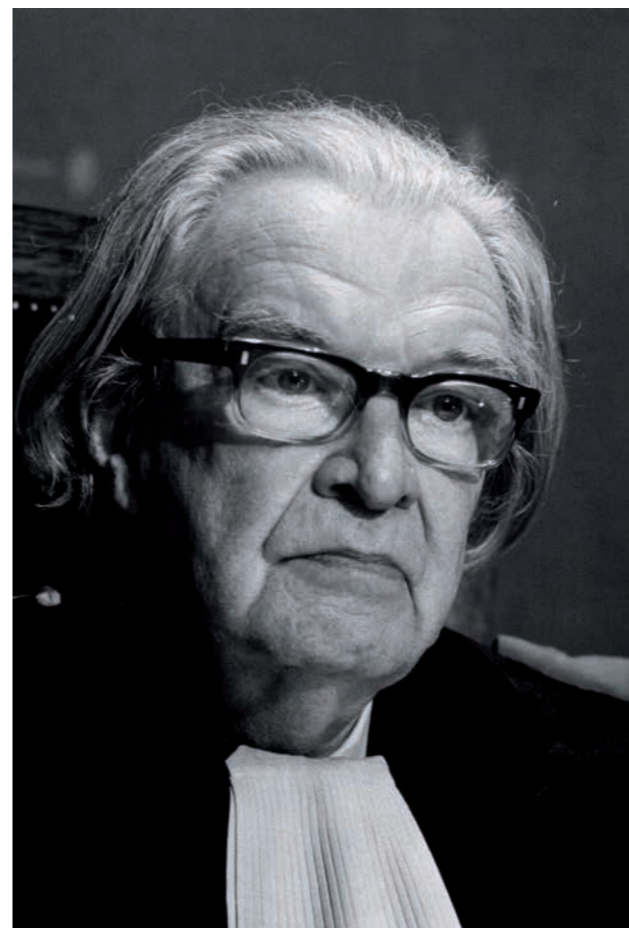
3. THEATER HOUDT JE GEKLUISTERD

Kan kunst de wereld redden? Blijkbaar kan theater hier en daar wel een leven redden.

Erwin James is zo'n voorbeeld. De man is vandaag columnist voor The Guardian, maar zat van 1984 tot 2004 een gevangenisstraf uit voor de moord op een impresario (hij moet die rol van gedetineerde wel heel graag hebben gewild). Uiterekend in de gevangenis komt James in aanraking met iets dat zijn leven voorgoed een andere wending geeft: theater. Nu vertelt hij graag op lezingen dat hij een beter mens is geworden door in contact te komen met creativiteit. Erwin James is sindsdien een hevige pleitbezorger voor een gevangenisstelsel dat ervoor zorgt dat wie weer buiten komt, gemotiveerd is om zich te engageren.

Ook bij ons is er een organisatie die probeert werk te maken van herstelgerichte detentie door gevangenen samen te brengen rond sport en cultuur. Vzw De Rode Antraciet is bijvoorbeeld nauw betrokken bij 'Leven Centraal', het toneelgezelschap dat actief is binnen de gevangenis muren van Leuven. Dat speelde dit voorjaar nog zijn jongste productie, met als titel (en we verzinnen dit echt niet) 'Pak De Poen'.

Beschuldigde sta op © VRT

4. PERFORMANCE IN DE ROOS

Een misdaad kan zich natuurlijk ook echt op het toneel afspelen. Een treffend (!) voorbeeld is de creatie 'Shoot' uit 1971 van conceptueel kunstenaar Chris Burden. Hij had het plan opgevat voor een performance waarbij in scène wordt gezet hoe hij zich laat beschieten. Het geheel werd dan op video vastgelegd.

Je kan ervan vinden wat je wilt, maar het is een optreden dat toch minstens moed vraagt. En een betrouwbare schutter. Die vond Burden in een bevriend kunststudent, tevens getraind scherpshutter. Beiden wisten dat als de kogel enkele centimeters verkeerd terecht kwam, de kunst zou omslaan in doodslag. Gelukkig liep alles zoals gepland en werd Burden alleen in de arm geraakt. De film 'Shoot' is ondertussen in vele musea over de hele wereld vertoond.

Chris Burden is uiteindelijk nog 69 jaar geworden en overleed in 2015. Hij is van die schotwonde zeker niet arm geworden ...

Een knecht van twee meesters - ware vreugd Oostkamp

5. EEN GEWAAGD WAGENSPEL

We kennen allemaal toneelstukken als 'Boeing Boeing' of 'Een knecht van twee meesters' waarbij iemand twee relaties tegelijk heeft en van de ene benarde positie in de andere belandt. Maar vorige zomer werd in Memphis in de Amerikaanse staat Tennessee weer bewezen dat het echte leven nog gekker kan zijn dan fictie.

De 21-jarige Kelton Griffin vraagt een schoolvriendin uit. De avond van de date blijkt hij zelf geen vervoer te hebben, dus gaan de twee op pad met haar auto. Griffin weet eigenlijk ook niet goed waar ze nu naartoe moeten. Het tweetal stopt even aan een tankstation en daar vraagt Griffin aan zijn date om in de winkel sigaren voor hem te halen. Wanneer zij binnen is, rijdt hij weg met haar Volvo.

Terwijl de gedupeerde dame nog bezig is om haar gestolen auto aan te geven, krijgt ze een berichtje van haar stiefzus, met de mededeling dat die op date is met ... diezelfde Kelton Griffin! Uiteindelijk kan de politie hem en de gestolen auto vinden in een drive-in bioscoop. Blijkt dat hij de stiefzus nog had laten rijden én haar de entree voor de film had laten betalen. De man wordt gearresteerd en moet zich voor de rechtbank verantwoorden voor diefstal.

Mogelijk kan hij als verzachtende omstandigheid inroepen dat hij heel graag die voorstelling wou zien. Dat op zich is tenslotte niet strafbaar, net zoals de grootste misdaad op het toneel ook niet in het strafrecht staat: de show stelen.

Column

RUIMTE VOOR MEER

NIELS NIJS

“Zoals het klokje thuis tikt, tikt het nergens.” Of voor theaterverenigingen: “Zoals de lamp van de eigen loge brandt, brandt ze nergens.” Die lamp brandt namelijk dikwijls in hetzelfde cultureel centrum. De meeste gezelschappen zijn zo verankerd in één locatie dat bijna elke voorstelling aanvoelt als een thuismatch. Maar wat als we buiten de muren van die arena treden? Wat als we de deuren opengooien en voorbijgaan aan gewoonten, voorbij herkenbare spots boven ingewikkelde decors, voorbij handige ticketing-systemen en vaste plekken. Met andere woorden; voorbij de zekerheid? Paniek, dacht ik. Of toch een aantal jaar geleden.

Want vandaag boezemt een voorstelling op locatie me geen angst meer in. Anderhalf jaar geleden werd onze vereniging TGoesting gevraagd om een voorstelling over dementie te maken. Een voorstelling om de familieleden en het personeel van personen met dementie een hart onder de riem te steken. De première zou plaatsvinden in de recreatiezaal van een woonzorgcentrum in Sint-Niklaas. Daar zaten geliefden van personen met dementie de hand vast te houden, te glimlachen en zachtjes te breken. Daar zouden wij spelen. Zonder licht- en geluidsinstallatie. Maar mét bakken goesting. Want waarom niet? Als theatermakers willen wij mensen raken, en waar gaat dat beter dan op de plek waar zij dagelijks oog in oog staan met hun eigen verleden? We besloten de locatie te omarmen en de kracht ervan te gebruiken in de voorstelling. De liefde die er jarenlang hing te gebruiken om de scène te verlichten, en de tafels en stoelen die ontelbare handen hadden aangeraakt, te gebruiken als decor.

We gingen op prospectie en bezochten het woonzorgcentrum. Maakten kennis met de ruimte en bewoners. Vernamen hoe zij met hun geliefden hun dag deelden in de recreatiezaal. De tekst ontstond al snel. Maar wat met praktische zaken? We zochten naar de juiste mensen. Spelers die de warmte zouden capteren en een technicus zo flexibel met de vier spots die we hem gaven, dat elastiekfabrikanten hem weg zouden kapen. Onze hamvraag bij elke keuze was: Heeft de zaal dit nodig? Volstaat de warmte niet?

Het antwoord was steeds positief. Met een minimum aan decor besloten we enkel het gevoel uit de zaal te trekken, niets meer. Op onze sobere scène zouden de toeschouwers zelf alles kunnen projecteren: hun gevoel én verleden. Een nieuw licht scheen op een plek die zij al jaren kenden en de voorstelling werd een succes. Niet dankzij bewegende decorstukken of volspots, maar vanwege de locatie die het publiek kende.

Zo toerden we nog twee jaar rond met de voorstelling, telkens op locatie. En telkens merkten we dat die plek en zijn verleden een even belangrijke speler waren als wijzelf, de mensen die er even gebruik van maakten. Wat ik wil zeggen: de factoren die locatietheater doen slagen zijn anders dan die voor een klassieke zaalvoorstelling. Waar in een zaal licht en decor een verhaal scheppen, geldt voor locatietheater misschien het omgekeerde: de locatie wordt het decor, het verleden het licht, en daaruit ontstaat het verhaal. Omarm die locatie dus. Want wie weet tikt daar de klok iets trager. Net traag genoeg om alle toeschouwers in je op te nemen en te denken: Hier gebeurt het. En wij zijn er deel van.

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via <https://bib.opendoek.be>

ALEX DESIRON, BASTIAAN MALCORPS EN TIM DE GENDT

Frederik Knott DIAL “M” FOR MURDER

“Een spannende whodunit”

THRILLER
1D / 5H

Tony krijgt lucht van een verhouding die zijn vrouw heeft met Max, een misdaadauteur. Uit jaloezie en als middel om haar fortuin voor zichzelf veilig te stellen chanteert hij een kennis om haar te vermoorden. De poging mislukt: zijn vrouw steekt haar aanvalder dood. Ondanks alle uitgekende voorzorgen voorziet Max de ware toedracht en wordt Tony ontmaskerd.

Niet voor niets is deze tekst geïnspireerd op een Hitchcockfilm. Dit is een thriller van de bovenste plank - de ontknoping komt pas in de laatste paragraaf. Wel een fikse uitdaging voor regie, cast én decorbouwers. Uiterst geschikt voor een breed publiek dat van het genre houdt. (AD)

Tom Jacobson DE VROUW VAN DE DUIVEL

“Bestaat er wel een God, een duivel?”

DRAMA
1H / 3D

Wanneer vader overlijdt laat hij zijn drie dochters achter met een financieel probleem. Nicolas, een notaris, schiet hen ter hulp door met de oudste te trouwen. Het meisje leeft bij hem in weelde, maar hij is niet in staat om haar echte liefde te geven. Eén ding wordt haar verboden: de deur naar de kelder te openen. Ze doet het toch, en komt terecht in de hel. Hetzelfde overkomt de tweede dochter, wiens passionele liefde hij niet kon beantwoorden. De derde dochter ontmaskert de man: hij is zowel God als de duivel. Hij bracht vader om toen die bewees dat God niet bestaat.

Een ietwat bizar eigentijds sprookje over liefde en haat, hemel en hel, en vooral de vraag: bestaat er zo iets als God? Maar ook boeiend en meeslepend, hoogst origineel. Zeer veeleisend voor de lichteffecten. (AD)

Jibbe Willems VERZET IN VREDESTIJD

“Je vlucht weer. Altijd als het moeilijk wordt, dan vlucht je weer.”

KORTE EENAKTER
1D

Een vrouw strandt met haar wagen ergens in de grote leegte. Dit landschap staat in schril contrast met het ratelende verhaal dat ze afsteekt tegen haar publiek. Van het noodlot maakt ze gebruik om terug te blikken op wat haar hier gebracht heeft. Was het een vlucht uit de realiteit, de angst om volwassen te worden, de dreigende sleur van een relatie, de spijt het heft dan niet in eigen handen genomen te hebben?

‘Verzet in vredestijd’ is een krachtige monoloog over hoe moeilijk het is om je te verzetten tegen beslissingen die stroken met de verwachte gang van zaken. Het al of niet durven buiten de lijntjes kleuren, voor één keer je impulsiviteit durven volgen. Een pleidooi voor eerst doen en dan pas denken!

Dit is geen avondvullend stuk, maar wel de ideale kans om één van je actrices eens te laten schitteren en je publiek voor heel even een spiegel voor te houden. Een vlot geschreven nadenkertje! (TDG)

Frans Busschots TANTE FONTS

“Als er nog bochtjes bijkomen dan zullen de bochten waarschijnlijk kleiner worden.”

KOMEDIE
4H / 4D

Een rustig dorpje ergens in Vlaanderen. Voor Louis en Fons, buurmannen en gezworen kameraden, kabbelt het leven rustig voort. Geluk zoeken ze niet in de liefde, hoogstens bij het kopen van lotjes voor een schimmige Duitse loterij. Wanneer de regering beslist om een ringweg aan te leggen dwars door de rustige wijk waar ze wonen, gaan de poppen aan het dansen. Enkele bewoners zien opportuniteiten en proberen ervoor te zorgen dat er hier en daar een lusje in de weg komt. Op die manier kunnen ze de nodige appartementen bouwen, horeca uitbaten of misschien wel een zoo oprichten langs de weg. Iedereen pikt al eens graag zijn graantje mee.

Of de weg er komt en waarom Fons nu eigenlijk tante Fons genoemd wordt, zal u zelf moeten ontdekken. Het stuk kent in elk geval een leuk en romantisch happy end. Verwacht geen diepgaande psychologisch uitgebouwde personages, daarvoor blijft het verhaal te veel aan de oppervlakte. ‘Tante Fons’ is gewoon een eenvoudige komedie voor een avondje vertier zonder meer. (TDG)

Stijn Devillé
HEBZUCHT

“deliver results – get real – stop whining”

MUZIEKTHEATER
5H / 1D (+ 1 KIND & 99 FIGURANTEN)

Het jaar is 2008. In de financiële sector loopt alles gesmeerd. Complexe pakketten van leningen en schulden gaan van bank naar bank, worden verpakt en herverpakt en leveren betrouwbare geldstromen op voor bankiers, hedgefundbeheerders en aandeelhouders.

En dan gaat Lehman Brothers failliet. De hele financiële sector stort in elkaar. De top van AXIS bank, één van de grootste banken van het land, merkt plots dat de betrouwbare geldstromen toch niet zo betrouwbaar waren. De overheid moet bijspringen, de managers nemen ontslag en verdwijnen naar het buitenland. Maar voor het land begint de miserie pas.

Stijn Devillé van Het Nieuwstedelijk schreef een lichtvoetige maar vlijmscherpe reconstructie van de financiële crisis die de wereldwijde economie door elkaar schudde. Een heel interessant stuk voor groepen die niet bang zijn van tekst en cijfermateriaal. De andere delen van Devillé's trilogie, Angst en Hoop, bieden een even knap vervolg. (BM)

Harvey Fierstein
CASA VALENTINA

“Wanneer je man en vrouw in één persoon verenigt [...] betreed je het Koninkrijk.” - Apostel Thomas

TRAGIKOMEDIE
7H / 2D

Hoog in de Amerikaanse Catskills bevindt zich een resort waar in de weekends mannen samenkomen om zich als vrouw te verkleden. Het gaat om mannen van aanzien, goede huisvaders en respectabele zakenmannen. Ze verbergen hun vrouwelijke kant voor hun families en de rest van de wereld – tot de voorzitter van de ‘Sorority’ voorstelt om naar buiten te treden en zich bekend te maken. Daarmee gaat niet iedereen akkoord; zeker niet wanneer blijkt dat de Sorority zich zo veel mogelijk wilt distantiëren van de holebirechtenbeweging.

‘Casa Valentina’ doet een hoop dingen tegelijk: een heel specifieke tijd en plaats schetsen, een karakterstudie maken van de mannen en vrouwen van het resort, verschillende sociale bewegingen van elkaar afzetten. Maar wie Fierstein kent, weet dat hij dat doet aan de hand van knetterende dialogen en mooi getekende figuren. Voor groepen met acteurs die niet bang zijn van een uitdaging. (BM)

Annie M.G. Schmidt & Pieter van de Waterbeemd
JA ZUSTER, NEE ZUSTER

“Met je benen in de hoogte, en je handen op je bips.”

MUSICAL
9H / 6D

Na het verhaal van Annie M.G. Schmidt en de legendarische Nederlandse tv-serie uit de jaren 60 is er nu de musical. Boze Buurman Boordevol beklagt zich dat hij het huis naast het zijne aan Zuster Klivia heeft verhuurd. Die maakte er een gezellige, maar nogal luidruchtige boel van, want door de dunne muren kan de Buurman gemakkelijk volgen hoe gezellig het er is. Ondanks de herhaaldelijke waarschuwingen om niet met de deuren te slaan, wordt de situatie voor Boordevol steeds onaangener en worden zijn plannetjes om Klivia weg te pesten steeds snoder. Zullen Klivia en de kranige Opa zich staande houden?

Voor groepen die niet vies zijn van een liedje, een dansje en een stevige portie nostalgie. (BM)

Fernand Crommelynck
DE COCU MAGNIFIQUE

“Ik wil dat hij weet hoe mooi je bent, liefje – hef je rok een beetje op!”

KOMEDIE
8H / 4D

Bruno is getrouwd met Stella en kan zijn geluk niet op. Stella is immers de mooiste, de elegantste, de meest begerenswaardige vrouw van alle vrouwen. Hij kan niet over haar zwijgen, schept op tegen iedereen die het horen wil over haar gracieuze pas, over de curve van haar taille, over hoe haar heupen sensueel bewegen wanneer ze de trap afdaald. In zijn vreugde vraagt hij Stella zelfs zich zo verleidelijk mogelijk te gedragen tegenover zijn vrienden om te tonen hoe mooi zij is en hoeveel geluk Bruno zelf heeft. Maar dan slaat zijn liefde om in een even hevige jaloezie. Stella, die niet liever wil dan Bruno gelukkig maken, protesteert zoveel ze kan. Maar uiteindelijk kan ze alleen maar toekijken hoe haar man hun geluk kapot slaat – tot aan het absurde hoogtepunt.

‘De Cocu Magnifique’ is een absolute klassieker. Crommelynck laat een heel nare, maar fascinerende variatie zien op de klassieke liefdeskomedie en drijft zijn komische nachtmerrie door tot het haast ondraaglijk wordt om toe te kijken op Bruno's aftakeling. Een stuk voor groepen die hun komedies graag een beetje giftig afkruiden. (BM)

OPEN CAST & CREW DOEK

HEILZAAM THEATER

Kunstbeleving, en niet in het laatst theater, draagt bij tot gezond en tevreden ouder worden. Dat is toch wat onderzoekers waarnemen. OPENDOEK is bezig met het opstarten van een aparte seniorenwerking, maar wil daarbovenop een meer specifieke doelgroep bereiken: dementiepatiënten. In het buitenland bestaan al projecten waarbij theater een middel is om contact te maken met mensen met dementie. We hopen iets gelijkaardigs bij ons te doen. Heb je interesse om hiervoor zelf een opleiding te volgen en in een dergelijk project te stappen? Hou dan onze website, nieuwsbrief en facebook in de gaten. We verwachten in het najaar hierover meer concreet nieuws.

TALENTONTWIKKELING

Er is al wel wat verteld over heel het concept Talentontwikkeling dat OPENDOEK heeft uitgewerkt om amateurtheatermakers te helpen in hun groei naar bv. meer publiek, meer gelach in de zaal, meer spelkwaliteit, meer middelen, ... (dat zal voor iedere aanvrager anders zijn). Het eerste onderdeel waarmee we van start gaan, is feedback geven op repetities of voorstellingen wanneer makers en gezelschappen daarom vragen. We hebben dus mensen nodig die analytisch kunnen kijken en opbouwende respons kunnen geven. Interesse? Voor de geïnteresseerde feedbackgevers wordt nog een opleiding voorzien om beslagen ten ijs te komen. Wil je graag feedbackgever worden? Stuur dan een mail naar lennerd.carrein@opendoek.be

LIDMAATSCHAP

Wil je blijven genieten van de OPENDOEK-service? Vergeet dan niet om tegen het nieuwe theaterseizoen je lidmaatschap te vernieuwen. Dat kan vanaf 28 augustus. De prijzen blijven dezelfde: 6 euro/jaar tot je 26ste . 26+ betaalt 12 euro/jaar. Hou zeker ook de OPENDOEK-nieuwsbrieven in de gaten voor meer informatie.

SPOTS OP WEST

**OPEN
DOEK**
PASSIE VOOR
THEATER

4 - 7 JULI
2019

**LOCATIETHEATER
FESTIVAL
WESTOUTER**

